

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Znovuzačlenění osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody

Bc. Lenka Chaloupková

Diplomová práce

2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka Chaloupková**
Osobní číslo: **H14514**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Resocializační pedagogika**
Název tématu: **Znovuzačlenění osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je popsat možnosti začlenění osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Práce bude rozdělena na část teoretickou, popisující situaci, která nastává po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, tedy situaci ekonomickou, sociální a psychickou. Empirická část bude mít kvalitativní charakter s použitím polostrukturovaného rozhovoru, jak s osobami propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody, tak probačním úředníkem a zaměřím se na oblast uvěznění a na jeho negativní dopad, na životní situaci propuštěného, na jeho motivaci a bariery. Dále na bariery, které mu brání ke znovu zapojení se do života a na osoby a organizace, na které se může po propuštění obrátit. Cílem výzkumné části je popsat, jak se měnily sociální podmínky, sociální vazby v rodině a blízkém okolí a zda-li a s jakým úsilím se propuštěnému podařilo najít práci a na jeho celkový pohled, co mu uvěznění vzalo a co dalo.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČERNÍKOVÁ, Vratislava ed. Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

FRANK, Jan. Propuštění vězni v pasti problémů resocializace. České vězeňství. Praha: VS ČR, 2007, roč. 2008. ISSN: 1213-9297.

GOFFMAN, Erving. Behavior in public places: notes on the social organization of gatherings. New York: Free Press, 1963, 248 s.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Albín Škoviera, Ph.D.

Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **28. května 2014**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2016**

prof. PhDr. Karel Rýdli, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 1. listopadu 2015

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 24. 3. 2016

Lenka Chaloupková

Poděkování:

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Albínu Škovierovi, PhD. za odborné připomínky, cenné rady, konzultace a pomoc při zpracování této závěrečné práce.

ANOTACE

Práce se zabývá procesem znovuzачlenění osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Teoretická část pojednává o výchově, resocializaci a o programech zacházení, které pomáhají formovat osobnost odsouzeného pro znovuzачlenění po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Praktická část mapuje jednotlivé aspekty života, které ztěžují znovuzачlenění.

KLÍČOVÁ SLOVA

znovuzачlenění, resocializace, výkon trestu odnětí svobody, propuštěný z výkonu trestu odnětí svobody

TITLE

Reintegration released people from prison

ANNOTATION

This thesis examines the process of reintegration of people from prison. The the theoretical part discuss about education, resocialization and programs of treating to people sentenced to prison which help shape the personality of the convict for reintegration after release from prison. The practical part charts various aspects of life that make it difficult to reintegrate.

KEYWORDS

reintegtation, resocialization, imprizonment, released from prison

OBSAH

ÚVOD.....	9
1. SOCIALIZACE A RESOCIALIZACE	11
1.1. Výchova.....	13
1.2. Resocializace	14
1.2.1 Recidiva.....	15
2. VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	17
2.1. Penologie	17
2.2. Adaptace	18
2.3. Vypočítavost	20
2.4. Programy zacházení.....	21
2.5. Faktory vedoucí k delikventnímu chování.....	22
3. NEPŘÍZNIVÉ DŮSLEDKY UVĚZNĚNÍ BRÁNÍCÍ ZNOVUZAČLENĚNÍ	23
3.1. Psychické důsledky	25
3.2. Stres.....	25
3.3. Vztahy	26
3.3.1 Partnerství	27
3.3.2 Rodina	27
3.4. Zadluženost.....	28
3.5. Stigma.....	29
3.6. Zaměstnávání	31
4. POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE	34
4.1. Pomoc v hmotné nouzi.....	35
5. KONTINUÁLNÍ SOCIÁLNÍ PÉČE	37
5.1. Sociální kurátor pro dospělé	38
5.2. Sociální pracovník.....	40
5.3. Probační a mediační služba	40
5.3.1 Projekt Křehká šance	41
5.4. Nestátní subjekty.....	42
6. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	44
6.1. Cíl výzkumu, výzkumné otázky	44
6.2. Kvalitativní výzkum.....	44
6.3. Výzkumný vzorek	45

6.4.	Výzkumné metody a sběr dat	45
6.4.1	Polostandardizovaný rozhovor	45
6.4.2	Zakotvená teorie.....	46
6.4.3	Triangulace	47
6.5.	Průběh výzkumu	47
6.5.1	Kódování.....	48
6.5.2	Otevřené kódování	48
6.5.3	Analýza dat	48
6.5.4	Rozhovor s propuštěnými osobami z výkonu trestu odnětí svobody.....	49
6.6.	Interpretace výsledků	56
6.7.	Závěry výzkumu	61
ZÁVĚR		64
LITERATURA		66
PŘÍLOHY		70

ÚVOD

Dnešní doba oproti dobám minulým nepohlíží na výkon trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) pouze jen jako na prostředek trestání a satisfakce, ale ve VTOS spatřuje také prostředek nápravy. Žijeme ve společnosti, která razí zásadu humánnosti a každý člověk má nárok na spravedlivý proces, přestože spáchal trestný čin. Pokud to, že trestný čin spáchal, nebude právoplatným rozsudkem rozhodnuto, musí se na obviněného pohlížet jako na nevinného. Pokud se prokáže, že je vinen a trestný čin spáchal, přesto má stále svá práva a VTOS není doživotní, tedy i pachatel, kterému byl uložen doživotní VTOS, nemusí za mřížemi strávit celý zbytek života a může podat žádost o podmíněné propuštění. Doživotní trest je v ČR nejvyšším možným trestem, tudíž trest smrti není vykonáván a je to z toho důvodu, že je uznáván názor, že se každý člověk může změnit. Tudíž i pachatel trestného činu má nárok na druhou šanci, na nápravu a resocializaci. V rámci resocializace čeká na osobu propuštěnou z VTOS (dále jen propuštěný) znovuzачlenění do prostředí, ze kterého byl vytržen. Samotný VTOS představuje pro odsouzeného náročnou životní situaci, která je velmi náročná po psychické, sociální a často i fyzické stránce, neboť i moderní medicína uznává názor, že co se děje po stránce psychické, promítá se i do stránky fyzické.

Mohlo by se na první pohled zdát, že propuštění z VTOS je něco, co odsouzený s nedočkavostí očekává. Avšak pocity bývají většinou smíšené a často převažují negativní emoce, jako je úzkost a strach z věcí, které se změnilly a obavy z toho, jak propuštěného okolí přijme a jak tuto situaci propuštěný vůbec zvládne. Propuštěné často tíží dluhy, narušené vztahy, stigma, které trápí často jak propuštěného, tak jeho rodinu. Všechny tyto negativní důsledky a nejen ty, jsou předmětem zájmu teoretické části diplomové práce.

Impulzem, proč jsem si vybrala toto téma pro svou diplomovou práci, souvisí s bakalářskou prací, ve které jsem se zabývala programy zacházení, prostřednictvím kterých se s odsouzenými zachází ve VTOS a prostřednictvím kterých se odsouzení hodnotí. Propracovaností a možnostmi programů zacházení jsem byla překvapena. Zdálo se, že plně rozvíjí potenciál odsouzených, motivují je a nabízí jim vzdělávací možnosti, které mohou následně využít. O to větším překvapením byl pro mě fakt, že většina propuštěných recidivuje. Zajímalo mě, proč se tomu tak děje, jaké překážky doprovází propuštěné a jak se s nimi dokáží vyrovnat. Proto jsem si následně vybrala jako své téma závěrečné práce právě znovuzачlenění propuštěných z VTOS. V diplomové práci jsem tedy také zmínila programy

zacházení, které jsou součástí mé bakalářské práce, avšak téma je zaměřeno primárně na postpenitenciární problematiku, na již zmiňované znovuzачlenění. V diplomové práci je nastíněna i problematika penitenciární a kontinuální péče.

Empirická část práce se zaměřuje na samotnou otázku znovuzачlenění, a to prostřednictvím rozhovorů s propuštěnými a sociálním kurátorem pro dospělé (dále jen sociální kurátor). Rozhovor je nahlédnutím do života, který následoval po propuštění z VTOS. Z tohoto důvodu byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, díky kterému je možné libovolně a vhodně pokládat otázky, které vyplývají z rozhovoru.

1. SOCIALIZACE A RESOCIALIZACE

Proces socializace se odehrává v sociálním kontextu, v rámci interakce s dalšími lidmi. Prostřednictvím sociálního učení se rozvíjejí žádoucí způsoby chování a hodnocení. Děje se to pomocí ztotožnění se s jinou osobou, nebo trestáním nežádoucího chování a odměňováním žádoucího. (Vágnerová, 2008) Socializací chápeme proces, kdy jedinec vrůstá do společnosti a z individua se stává člověk společenský. Jedná se o proces, který trvá celý život, protože celý život jsme ovlivňováni okolím a můžeme se změnit. Nejdůležitější jsou však první roky života. Socializovaný jedinec se musí přizpůsobit normám dané společnosti, přičemž normu chápeme jako řád dané společnosti, jako pravidla, podle kterých by se mělo řídit. Nejedná se o přesné návody pro správné chování, spíše vymezují hranice pro možné chování a jednání, v jehož mezích se musí jedinec držet.

Individuum se v procesu socializace mění v osobnost. Člověk si uvědomuje sebe sama, generuje si sebeobraz, sebepojetí, sebehodnocení. To vše se promítá v jedincově chování. Dále také samozřejmě jeho vlastnosti a osobnostní rysy. Kromě osobnostních rysů existují i sociální rysy, které se projevují v sociálním chování a v kontaktu člověka s lidmi a prvky sociálního prostředí. Tyto rysy vysvětlujeme pomocí protipólů, jako je otevřenost/uzavřenost, aktivita/pasivita, smyslovost/racionálnost, atd. Na vzniku různých rysů se podílí jak genetika tak prostředí. Při interakci s prostředím závisí i na sociálních dovednostech, které utváří naše vztahy. Záleží v nich na našich dovednostech, tedy jak umíme komunikovat, organizovat, vnímat realitu, hodnotit a posuzovat a jak dovedeme navazovat, prohlubovat a ovlivňovat vztahy mezi lidmi. (Řezáč, 1998)

Psychologický mechanismus socializačního procesu nazýváme sociální učení. Sociální učení znamená osvojování si způsobů chování přiměřených pro danou situaci. Produkty socializace jsou postoje, hodnoty, atd. Formy sociálního učení můžeme rozdělit na sociální posilování, imitaci tedy nápodobu a identifikaci. Při sociálním posilování záleží na tom, jaké jednání nebo chování bude odměněno a tedy posíleno. Kromě odměny přichází pocit akceptace, která má posilující účinek, protože vychází z potřeby člověka být přijímán. V úvahu při sociálním učení také přichází vzorec chování, kdy sice není odměněn daný jedinec, ale pozorovaný model. Nápodoba poté může probíhat i nevědomě. S touto formou učení má mnoho společné i identifikace, při které také přebírá způsob chování, ale má k modelu silný citový vztah a sympatie. Od počátků se chování vztahuje k jiným lidem či prvků sociálního prostředí,

je dotvářeno ve společenském kontextu a je formou lidského sebereprojevu. Určitá sociální situace vyžaduje určité chování, role. V rámci rolí se utváří vzorce chování, které vyjadřují vztah jedince k lidem a celkově k životu. (Řezáč, 1998)

Rozlišení co je normální a co je již odchylkou, tedy abnormalitou, není vždy jednoduché. Záleží to na použitém měřítku a přístupu. Nemůže být jasně určena hranice, mění se v čase a sociálním kontextu, tudíž je pohyblivá. Normalita může být posuzována podle mnoha kritérií, sociálních okolností a teoretických východisek. Normalita může být posuzována podle nejčastějšího chování, tedy jaké chování se vyskytuje nejčastěji, je normální. Jako norma může být také označeno chování, které je prezentováno jako žádoucí, nebo normální. (Fischer, 2009)

Problémy v socializaci přichází, když chování či jednání není v souladu s normami společnosti. Každá společnost si vytváří své normy, které jsou proměnlivé v době i čase, tedy se liší v různých historických obdobích a jiné vzorce a normy chování můžeme najít v rozdílném prostředí. To co je v jedné společnosti normální, může být v jiné hodnoceno jako minimálně zavrženíhodné chování, ne-li protiprávní.

Dnešní média jsou plná příběhů, ve kterých lidé vyjadřují strach o stát a společnost, ve kterých se stává jejich život nebezpečný. Jak ale můžeme vidět v historii, takovéto obavy o zhoršení životních podmínek a sociální úpadek se zdají běžným rysem novodobého života. Jak nám ukázala historie, všechny formy sociálního uspořádání si žádaly zajištění chování, které bylo v souladu s normami a očekáváním širší společnosti. A co víc, neměli formalizovaný systém práva a používali neformální mechanismy sociální kontroly. Sociální problémy byly řešeny komunitami, které byly zodpovědné samy za sebe. (Maguire, 2003, s. 34) Naštěstí se oproti době minulé podmínky změnily a existují mechanismy sociální kontroly, které jsou státem korigované, a dá se říci, že spravedlivé. Každý vidí spravedlnost ze svého úhlu a posuzuje ji jinak. Obviněný má nárok na obhajobu a presumpci nevinu, čemuž tak vždy nebylo. I trest pachatele trestného činu je dočasný a je s ním stále zacházeno jako s člověkem, který má svá práva, ale i povinnosti.

1.1. Výchova

Každý jedinec se rodí do sociokulturních podmínek, přičemž dochází nezbytně k procesu adaptace, zespolečňování, tedy vyrovnávání se s oněmi podmínkami. V rámci zespolečňovacího procesu probíhají dílčí procesy a mezi ně patří výchovný proces, tedy záměrné výchovné ovlivňování v souladu s danými kulturně společenskými podmínkami. V rámci této socializace tvoří sociální hodnoty, normy a přesvědčení. Dále se rozvíjí i složka mezilidsky vztahová, která je tvořena sociálními interakcemi, komunikací a pracovní činností. Dále složka osobností a materiální, duchovní a organizační. (Kraus 1999 in Helus 1973)

Výchovný proces v režimu výkonu trestu odnětí svobody je daleko více strukturovaný a více uzavřený, než je tomu v běžné výchově, z čehož mimo jiné vyplývá, že se proces výchovy odehrává v přísnějším prostředí. Tento proces je kooperativní, přičemž se na něm v ideálním případě podílí stejnou měrou jak specialisté, tak odsouzený sám. Výchovný proces trvá kontinuálně, kdy jsou výchovní pracovníci a vězeňský personál v těsném kontaktu s odsouzeným po 24 hodin. (Černíková, 2002) Odsouzený je sice izolován na jemu určeném místě a je pod těsným dohledem pracovníků vězeňské služby, ale nesouhlasím s tvrzením, že se jedná o kontakt neustálý 24 hodinový. Pokud by tomu tak bylo, odsouzený by neměl možnost se setkat s negativními jevy nebo jich být účasten. Bohužel nezáměrně na něj výchovně působí i vězeňská subkultura a prostředí věznice. Odsouzený je ovlivňován tedy nejen interakcemi s ostatními odsouzenými, ale značný vliv na má i okolí a věci, který se v jeho blízkosti nachází. To vše na odsouzeného působí.

Výchova v širším slova smyslu znamená výchovné působení etickým a pozitivně motivovaným chováním všech členů personálu. Výchova v užším smyslu pak znamená individuální přístup vychovatele k odsouzenému, zájem o sociální a psychické problémy a snahu pomoci odsouzenému při zvládání těchto těžkostí. Výchovné funkce ve výkonu trestu odnětí svobody se realizuje v procesu zacházení s odsouzeným, které je vymezeno zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Tento termín je překladem anglického výrazu treatment. Cílem je, aby byl odsouzený schopný zaujmout sociálně vyzrálější a odpovědnější postoj a chování. Je to proces, kdy se odsouzený stává samostatnějším a přijímá odpovědnost za své chování. Odpovědnost je jedna ze zásad, jak zacházet s odsouzenými. Další zásadou je individualizace, tedy individuálního přístupu, dále zásada normálnosti, což by mělo zajišťovat co nejreálnější život, požadavky a povinnosti. Další zásadou je zásada bezpečnosti a bezpečí, tedy vyhodnotit jak je odsouzený nebezpečný pro sebe nebo pro ostatní a to ať už ve věznici,

nebo venku pro společnost. Zásada postupu pak zabezpečuje to, aby byl výkon trestu plánován do dílčích cílů a postupů, aby směr byl progresivní. Zásada neoddělování funguje jako motivace pro odsouzené s dlouhým trestem. (Černíková, 2008)

1.2. Resocializace

Kromě výchovy velmi záleží na konkrétním prostředí, přestože se tento fakt stále poměrně přehlíží. Jednání lidí se mění podle toho, jak střídají prostředí. Existuje řada experimentů o vlivu prostředí na výkonnost, jako je např. intenzita světla, estetická úprava, odhlučnění a změny v sociálním klimatu. Každé přetváření návyků a modelů chování je složitější, náročnější a déletrvajícím procesem, současně je nákladnější a efektivita je relativně nízká. Pro označení tohoto procesu se používá termínů resocializace, reedukace a terapie. Pojem resocializace znamená odstraňování relativně trvalých vzorců chování a způsobů jednání. Často je chápána jako zpětná socializace. Reedukací se myslí nejen blokování určitých reakcí ale i odstraňování nežádoucích projevů, nových modelů jednání. Terapie míří do oblasti medicínské prostředky biologickými a psychologickými. (Kraus, 1999)

Jedním z nejzákladnějších cílů výkonu trestu odnětí svobody je výchovná funkce, která je předpokladem pro následné znovuzачlenění a relativně bezproblémové počínání si jedince v systému sociálních norem, jejich přijetí a respektování. Někteří kritici resocializace, jak uvádí Jedlička, argumentují tím, že u jedince, u něhož proběhla socializace defektně, nelze předpokládat opětovnou socializaci. (Jedlička, 2004)

Míru, do jaké je jedinec schopen se resocializovat, posuzuje psycholog. Znalec přitom musí vzít v úvahu osobnost pachatele, jeho kriminální kariéru a sociální podmínky. Znalce nejprve zajímá míra začlenění do kriminální subkultury, dále přijetí viny, volní složka, motivace, okolnosti, atd. Posuzování možnosti resocializace je opět individuální. (Netík, Netíková, 1994)

Od málo hoko můžeme čekat, že k nám bude upřímný a otevřený, tím spíše v dnešní době a tím spíše ve vězení. Upřímnost a otevřenost jsou často brány jako projevy slabosti, které ve vězeňském prostředí jen uškodí. Proto nemůžeme bohužel čekat, že odsouzený převypráví životní příběh a najde klíčové body životních událostí. Nemusí to být jen proto, že by nebyl ochoten, ale pokud se nejedná o vystudovaného psychologa nebo psychiatra, není toho ani

schopen. Základem úspěchu je ale určitě motivace a ochota spolupracovat, protože bez vlastní snahy se člověk jen těžko změní. Na chvíli se možná přizpůsobí, osvojí si určité vzorce jednání, nebo prostě jen horko těžko respektuje normy, které jsou stanoveny a bez kterých se nelze obejít. Ve výsledku je pak ale určitě vidět, kdo se opravdu chtěl změnit a pracoval na tom, a kdo sledoval jen účel. Úspěšnost samozřejmě záleží i na dalších faktorech, nežijeme ve vakuu, ale naše vůle a snaha se ve výsledku jistě odrazí. Výsledek se bohužel většinou dostaví až za branami vězení, kdy už bývá pozdě přejít na jiné metody a zvolit jinou motivaci jedince. Člověka nemůžeme donutit změnit, můžeme ho k tomu přimět tím, že mu ukážeme, že se to vyplatí, apelací na jeho hodnotový žebříček. Samozřejmě mu velice pomáhá zmíněné okolí a rodina, i podpora ze strany odborníků. Vliv na znovuzачlenění má samozřejmě i bydlení, zaměstnání a předsudky vůči propuštěnému. Pokud odsouzený ví, kde bude pracovat a bydlet, nebo má alespoň příslib, určitě se mu bude lépe opouštět brány věznice, než kdyby neměl tušení, co konkrétního bude dál. Pokud nemá odsouzený příslib už ve věznici, alespoň co nejdříve po skončení výkonu trestu odnětí svobody je velmi žádoucí, aby si propuštěný práci a bydlení našel. Je tak větší šance, že se zamezí recidivě.

1.2.1 Recidiva

Po propuštění se propuštění často ocitají v bežvýchodné situaci, přičemž velmi záleží na reakci okolí a na sociálním a finančním zázemí, které si dokáže propuštěný s pomocí okolí zařídit. Bohužel ne každý má nastavený žebříček hodnot a životní plány zaměřené na život v souladu s normami a na spořádaný život, také v tom často hraje roli psychická odolnost a zmíněný vliv okolí a jedinec může recidivovat, tady dojde k dalšímu páchání trestné činnosti. Děje se tak kvůli obstarání materiálního zázemí, protože jedinec vidí snadnou vidinu zisku, nebo jde o záměrnou snahu dostat se opět do vězení, ve kterém žil svůj život relativně bez odpovědnosti a často ve větším pohodlí a komfortu, než mu naskýtal jeho dosavadní život. V jisté míře je na vině také „druhý život“ odsouzených, který má své vlastní normy a hierarchii, které se odsouzení musí podřídit. Často s sebou přináší nové nežádoucí kontakty, nové kriminální zkušenosti, prostě proroste do vězeňské struktury, proti které zaměstnanci Vězeňské služby bojují marně. Čím delší dobu odsouzený ve vězení stráví, tím více ho veškeré negativní vlivy s vězeňstvím spojené poznamenají. Lidé jsou jako houby. Vše kolem nich je ovlivňuje, ať už si to uvědomují nebo ne. Prostředí, postavení, které mají, vše čím jsou obklopeni. Nejsou tolik ovlivnitelní jako děti, avšak celý život žijí v interakci s prostředím, které je obklopuje a

ovlivňuje. Jistě není řešením jejich propuštění, ani jejich separace do jednotlivých cel, řešením však není ani kumulace vězňů na jednom místě bez toho, aniž by z toho plynuly následky, negativní vlivy. Jiné řešení však prozatím není a tak často recidiva paradoxně následuje výkon trestu odnětí svobody.

Ze stejného důvodu plánuje Belgie zrušit tresty odnětí svobody do jednoho roku. Podle ministra Geense jsou krátkodobé tresty málo efektivní a reintegraci pachatelů nijak nepomáhají, spíše vězně naučí špatným návykům. Záměr zákona také předpokládá propuštění po půlce trestu u trestů do 5 let a to automaticky, pokud se k nim nevysloví státní zástupce. (Redakce, 2015 č.1)

2. VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

„Vězeňská populace v ČR patří mezi dlouhodobě největší v EU (v poměru na 100 000 obyvatel). Výrazným trendem je zvyšování počtu žen ve věznicích – ten v ČR v posledních deseti letech vzrostl na dvojnásobek.“(Matoušek, Pazlarová a kol., 2014, s. 115)

Trest představuje jednu ze dvou základních výchovných prostředků, přičemž druhý je odměna. Sankce, má-li být účinná, musí následovat bezprostředně po provinění. Výkon trestu odnětí svobody izoluje pachatele, odstrašuje, reguluje a mění chování. Bohužel však bylo prokázáno, že odstrašení je neúčinné u chronických delikventů, tedy recidivistů, osob s kriminálním životem. Trest odnětí svobody by měl být vyhrazen jen pro nejzávažnější chování. (Netík, Netíková, 1994) Je to patrné zejména z toho důvodu, že se jedná o náročnou životní situaci, jedinec je separován z dosavadního života a je uvržen mezi ostatní kriminální živly, přestože sám takový být nemusí a může být pouhou „obětí“ náhody nebo selhání, přičemž může být zcela sociálně adaptován bez výrazného vybočení z normy chování.

2.1. Penologie

Penologie je vědní obor, který je možné nejobecněji charakterizovat jako vědu o trestech a trestání, nebo také jako vědu o VTOS a jeho účincích. Předmětem jejího zkoumání jsou metody zacházení s pachatelem trestných činů, které co možná nejúčelnějším způsobem dosáhnou změny v chování pachatele trestných činů tak, aby se mohl zpátky začlenit do společnosti jako řádný občan. Penologie také zkoumá efektivnost všech druhů trestů, které jsou uvedeny v trestním zákoně, přičemž zvláštní pozornost věnuje trestu odnětí svobody. Penologie se později rozrostla o problematiku penitenciární. (Štěrba, 2007) Penitenciární léčí chápeme jako péči o osoby ve VTOS. Jedná se o poměrně široký záběr, protože jedinec je posuzován ze své biologické psychické a sociální stránky. Je proto nezbytné kontrolovat odsouzené po fyzické stránce, tedy zdravotní, duševní a psychické.

Mezi penitenciární obory patří např. penitenciární psychiatrie, která se zaměřuje na diagnostikování a terapii těm z odsouzených, kteří se odchyľují od psychické normy. Penitenciární sociologie zkoumá sociální vazby a strukturu vztahů v penitenciárním procesu. Penitenciární sociolog mapuje dynamiku a vývoj sociálních vztahů, které ovlivňují skupiny

vězně, jaký je jejich žebříček hodnot, snaží se vytipovat vůdce a odhaluje zdroje možných konfliktů. Poznatky slouží jako podklad pro přeřazování do jiné výchovné skupiny, při přeřazování na jiné pracoviště, atd. (Černíková, 2008)

Penitenciární psychologie stejně jako penitenciární pedagogika zkoumá problémy procesu penitenciární výchovy a zabývá se zkoumáním osobnosti odsouzeného z hlediska jeho individuálních zvláštností, zkoumá psychologické aspekty penitenciárního výchovného procesu - účinnost výchovy a výchovných metod, vhodnost metod v závislosti na požadované změny chování odsouzených, uplatňuje psychokorektivní působení na odsouzené, diagnostikuje změny v chování odsouzeného v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, jako jsou krizové stavy, sebepoškozování, napadání personálu, napadání spoluvězňů, porušování kázně, atd. Sociální vazby, strukturu a její fungování v penitenciárním procesu zkoumá penitenciární sociologie. Nesmíme také zapomenout také zmínit penitenciární psychiatrii. (Štěrbá, 2007) Návyky a chování mají svoje kořeny v hodnotovém žebříčku a životních cílech, na které se při snaze o změnu chování nesmí zapomenout. Psychika je křehká a je v ní vše se vším propojeno, tudíž změna jednoho aspektu vede ve změnu jiného a naopak. Jelikož je psychika křehká, nesmí se na ni VTOS zbytečně působit negativně, protože VTOS, jakožto náročná životní situace, vyvíjí velký tlak na psychiku jedince a může ji neblahým způsobem ovlivnit. Může se jednat o různé stavy deprese, úzkostné stavy, sebepoškozování, atd. Proto je nutností psychickou kondici odsouzeného neustále mapovat.

2.2. Adaptace

Adaptaci chápeme jako přizpůsobení se podmínkám v daném prostředí. Adaptace slouží k „přežití“, tedy k tomu, aby se jedinec přizpůsobil prostředí a byl v něm přijat, potřebuje si osvojit odpovídající chování. Často ale chování není v souladu s prožíváním, není kongruentní, tedy nechová se podle toho, co si myslí a jak by se chtěl chovat, ale chová se tak jen proto, aby byl přijat a nevybočil svým chováním, které by vedlo minimálně k morálním sankcím. Kromě strachu ze sankce je člověk motivován potřebou být přijímán. Z tohoto důvodu se adaptuje do podmínek skupin, přičemž každá skupina má svá vlastní pravidla.

Z tohoto důvodu hovoříme ve VTOS o institucionalizaci, což je adaptace na vězeňský život, ztráta aktivity a iniciativy. Dalším následkem je ideologizace, tedy přijetí norem a pravidel vězeňského života, identifikace s kriminální subkulturou a přijetí specifického jazyka.

Proces prizonizace podstatně snižuje pravděpodobnost reintegrace po propuštění z výkonu trestu. Pro pachatele nedbalostních trestných činů není příliš vhodné volit trest odnětí svobody, zacházení je vcelku nadbytečné. Asociální psychopati jsou bohužel nenapravitelní, to samé platí pro sexuální devianty. (Netík, Netíková, 1994) Klíčový obsah který z toho plyne zní, že v případě nedbalostních trestných činů by neměl následovat VTOS, který kontraproduktivně zpřetrhává vazby s prostředím dosud nezávadným a tlačí jedince k tomu, aby navázal nové vazby ve výkonu trestu. Asociální psychopati se nezmění, proto snaha o změnu v osobnosti a chování takového odsouzeného je marná a funkce VTOS pak spočívá jen v zadržení pachatele a ochrany společnosti. V případě pachatele za nedbalostní trestný čin je resocializace ztížená a riziková. V případě asociálního psychopata velmi riziková.

Rychlost, průběh a efektivita resocializace závisí na adaptaci osoby na změněné sociální podmínky, na ochotě změnit hodnotovou orientaci, podřídít se sociálním normám, přijmout nové chování a také na míře odlišnosti daného nového prostředí a na otevřenosti nového sociálního systému vůči danému jedinci. (Biedermanová, 2011) Někdo pro návrat volí stejné prostředí, někdo naopak prostředí jiné. Důležité v prostředí však je otevřenost a přístup k propuštěnému, tedy zpětná vazba na jeho chování. Musí se tedy adaptovat, popřípadě znovuadaptovat.

Jak uvádí i Štěrba, readaptace, tedy znovuadaptace jedince spočívá především na existujícím a fungujícím rodinném zázemí a na podpoře, kterou mu poskytne, na přístupu známých, příbuzných, přátel, na zaměstnání a na mezilidských vztazích v něm a na přístupu společnosti k těm. Závažný problém ale nastává v situaci, kdy odsouzený nemá kam jít, který ztratil rodinné zázemí, bydlení nebo zaměstnání. V takovém případě může probíhat readaptace problematičtěji, spočívá v kvalitě sociální pomoci nejen po propuštění, ale již v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. Taková sociální práce, která představuje kontinuální sociální péči pro ty jedince, kteří by mohli mít s readaptací do společnosti vážné potíže. U optimálního modelu readaptace předpokládáme jedince, který se snaží změnit své chování k lepšímu, celou dobu využíval pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody k práci na sobě, k důkladnému sebepoznání a rozvíjení svých pozitivních vlastností. Jedince, který trénoval sociálně přijatelné dovednosti v jednání s lidmi. Jedince, který rozvíjel své mimopracovní dovednosti, který ve VTOS rozvinul své zájmy a záliby, aby je mohl zahrnout do změněného životního stylu. Je zřejmé, že závažné překážky v procesu resocializace, kterými jsou proces prizonizace a působení tzv. „druhého života odsouzených“, je velmi obtížné a někdy až nereálné překonat. (Štěrba, 2007) VTOS

vytváří v odsouzeném rozpor. Odsouzený se musí přizpůsobit subkultuře vězení a zároveň vězeňskému personálu. To vytváří na jedince tlak, který ho nutí jednat vypočítavě.

2.3. Vypočítavost

Pro potvrzení nebo vyvrácení svého chování dostáváme informaci od okolí, jestli je naše chování žádoucí, či naopak není. Možností jak vyjádřit souhlas či nesouhlas je mnoho. V zásadě jsou však dvě, odměna a trest. Odměna představuje přijetí chování a tím je chování potvrzeno a odmítnutí představuje trest, negativní sankci. Na základě zkušenosti jedinec znovu použije takové chování, které je pro něj výhodnější, takové, které mu něco přináší. Často tedy jedná z vypočítavosti.

Komunikace je podle zmínek Goffmana, dvouproutá. Tu jednu si jedinec uvědomuje a může ji ovládat. V dnešní psychologii bychom toto považovali za verbální složku. Tu neverbální ale ovládat nemůže a neuvědomuje si ji. Proto okolí může ve většině případů poznat, kdy se jedinec snaží ukazovat v příznivém světle a kdy tedy jedná účelově. Za druhý proud komunikace lze ve vězení podle mé interpretace také považovat chování, kdy odsouzený nepřichází v danou dobu do přímé komunikace s personálem věznice a jedná pouze s dalšími odsouzenými. Je jisté, že nemůže být jen na straně dalších „muklů“, nebo naopak pouze na straně vězeňské služby. (Goffman, 1999) S takovýmto přístupem by si velmi zkomplikoval buďto pobyt ve vězení, nebo naopak výstup z něj. Takže alespoň částečně účelové komunikace využívá každý z odsouzených, potažmo každý z nás. Vždy si nemůžeme dovolit říci, co si opravdu myslíme, nebo se nemůžeme zachovat, jak bychom chtěli. Víme, že jednáme proti tomu, co bychom rádi, ale musíme se přizpůsobit, protože svým chováním sledujeme určitý účel.

Druhým extrémem od vypočítavého chování je ztotožnění s požadovaným chováním. Tento protipól Goffman demonstruje na příkladu vojína, který nejprve plní příkazy, aby nebyl trestán a až posléze přijme příkazy za vlastní a vychází z nich, aby nepoškodil armádu. (Goffman, 1999) V našem případě bychom jeho příklad mohli aplikovat na koncept odsouzeného, kdy odsouzený při nástupu neplní požadavky ze strany vězeňské služby vůbec, nebo jen účelově. Postupně pochopí funkci a smysl toho, proč se má chovat zrovna daným způsobem. Je však otázkou, jestli způsob chování, očekávaný od odsouzených, má opravdu nějaký smysl, nebo se jen jedná o dril jako na vojně. V některých případech, kdy zaměstnanci

vězeňské služby zneužívají svých pravomocí, a že tací nejsou výjimkou, není divu, že odsouzení nejsou přesvědčeni o funkčnosti systému a ztrácí o jeho hlubší smysl zájem.

2.4. Programy zacházení

Na procesu zacházení ve VTOS se podílejí prakticky všichni zaměstnanci a to ať už přímo, nebo nepřímo. Slovo proces je záměrně použito z toho důvodu, že se nejedná o nárazový čin, ale o neustálé a dlouhodobé působení. Nejvíce na něj působě a nejvíce klíčovými odborníky je speciální pedagog, psycholog, sociolog, sociální pracovník a pro některé odsouzen je to i duchovní.

Zásady a principy Evropských vězeňských pravidel jsou základní právní normou k zacházení s odsouzenými. Ke každému odsouzenému je podle dnešního trendu přistupováno jednotlivě, mimo jiné z hlediska diferencovaných skupin, jako jsou např. ženy, prvotrestaní, atd. Individuální přístup pak znamená poznání psychiky a osobnosti odsouzeného, jeho morální názory, postoje, žebříček hodnot, seznámení se s trestní kariérou, generování vztahu důvěry a objektivnost a spravedlivost při jeho hodnocení. Bohužel však pro poznání psychiky pachatele nejsou dostatečné vědecké metody, takže se přikládá důraz těm empirickým, což může být zavádějící a značně subjektivní. (Černíková, 2002)

„Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, případně jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho soběstačný život v souladu se zákonem. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr.“ (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 41)

Program zacházení se zpracovává v průběhu pobytu odsouzeného na nástupním oddělení a to na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Program zacházení se člení na pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů. Programy zacházení s jednotlivými odsouzenými sestavuje speciální pedagog. Pokud si odsouzený nevybere žádné aktivity z programu zacházení, je odsouzenému přidělen

minimální program zacházení, který obsahuje práci, samozřejmě s ohledem na fyzické možnosti odsouzeného.

2.5. Faktory vedoucí k delikventnímu chování

Delikventní chování je důsledkem působení nesčetných vnitřních a vnějších faktorů. U někoho více převažují vnitřní, u někoho více vnější faktory, většinou se však jedná o kombinaci obou typů. Často se ani zpětně nepříjde na to, které faktory k jednání vedly, může se jednat o faktory skryté, o kterých nemusí vědět ani sám delikvent, často si je nemusí také ani pamatovat, protože slet událostí, které k nim vedly je natolik spletitý, že je prvotní faktor nedohledatelný.

Biologické dispozice mohou předurčovat chování jedince. Taková dispozice může být např. pohlaví. Delikventní chování se ve většině případů objevuje u mužů, a to v poměru mužů 30 : 1 k ženám. (Matoušek, Kroftová in Kraus, 2010).

Důležitou roli hraje také věk. Ve většině případů se delikventního jednání dopouští delikventi do 30 let. Jak se ukázalo, svou roli hraje také vzdělání, ze kterého často vyplývá postavení jedince ve společnosti. Jedná se o nízkou úroveň vzdělání a chybějící pracovní dovednosti s návyky. Dále většina delikventů žije v městském prostředí. Je to možná zapříčiněno vyšší anonymitou nebo nedostatečnou sociální kontrolou. Svou roli samozřejmě hraje i rodina a její hodnoty a sociální skupiny, ve kterých je jedinec aktivní (Fischer, 2006). Trestné činy samozřejmě páchají i lidé s vysokou inteligencí. Jejich činy však bývají velmi dobře naplánované, pečlivě provedené a tito lidé mívají často styky s vlivnými lidmi, díky kterým jejich trestný čin není odhalen nebo odhalen je, ale nenásleduje sankce. Trestné činy lidí s nižší inteligencí bývají impulzivní, tudíž jim chybí plán a propracovanost. Díky tomu se takovéto trestné činy snáze odhalí. Často jsou lidé s nižší inteligencí obětí, které se neumí dostatečnými prostředky bránit, nebo bývají obětními beránky. Nedá se tedy mluvit o tom, že trestné činy souvisí s inteligencí. S inteligencí však souvisí způsob, jakým je trestný čin vykonán.

3. NEPŘÍZNIVÉ DŮSLEDKY UVĚZNĚNÍ BRÁNÍCÍ ZNOVUZAČLENĚNÍ

VTOS představuje velký zásah do dosavadního života každého odsouzeného. Dotkne se ho ve všech směrech, v psychické rovině, sociální i finanční. Nové situace nás v životě potkávají, aby nás poučily, něco nám nabídly, něco nám třeba také vzaly. Každá nová situace, před kterou stojíme je krizová, protože cítíme, že naše se dosavadní možnosti a vědomosti mohou posunout dál, nebo naopak upadnout. Každý krok do neznáma je doprovázen strachem z toho, co bude následovat. VTOS není pro většinu lidí právě tím, čím by si ve svém životě chtěli dobrovolně projít. Je vnímán negativně, čemuž se ani nemůžeme divit. Když odhlédneme od omezení svobody, ztráty soukromí a násilnému vytržení z dosavadního života a zasazení do nového ohraničeného prostředí s omezenými možnostmi, trpí tím také jejich blízcí a jejich rodina. Jsou nuceni žít na malém prostranství s lidmi, které si nevybrali a kteří jim často nejsou ani příjemní. Výjimkou jistě nejsou ani homosexuální styky, které mají spíše povrchní ráz. Samy o sobě neznamenaají kromě AIDS problém, pokud se jedná o styk dobrovolný, spíše ale může přicházet krize orientace a následné pocity studu a méněcennosti. Odsouzení mají jen omezená práva a spoustu povinností, kterými se musejí řídit, přestože nevychází z jejich přesvědčení. Při delším pobytu ve výkonu trestu si zvyknou na stereotyp, rutinu, která se neustále opakuje, ztrácí chuť se vůbec zapojovat aktivněji, než je potřeba, ztrácí schopnost sebeovládání, samostatnost, schopnost rozhodovat, protože málo co záleží na jeho rozhodnutí a málo v čem si mohou vybírat. Nemohou ani pro nás zcela běžné věci, jako je například si jít odpoledne lehnout nebo si přispat, přepnout si TV na svůj oblíbený kanál, atd. Není divu, že na ně padá o to větší deprese a pocit zbytečnosti. Není po ruce ani rodina, která by ho podporovala, má možnost pouze omezené návštěvy nebo korespondence. Korespondence a případné telefonáty také podléhají kontrole. V těch horších případech odsouzený svou rodinu nebo přátele ztrácí.

Existuje velmi vysoká pravděpodobnost rozpadu manželství, a to především u delších trestů. Ztrácí také příjmy, navyšují se mu dluhy a vnikají nové náklady související s uvězněním. Negativní vliv výkonu trestu nekončí ani po propuštění, i nadále s ním i jeho rodinou jde stigma. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014) Proto se možná zdá být lepším začátkem začít v jiném městě, s jinými lidmi, kteří neznají jejich minulost. Jak to tak ale bývá a říká se, že svět je malý, většinou věci vyplavou na povrch a propuštěnému uškodí, protože pokud vedl do doby před spácháním trestného činu slušný život a jednalo se pouze o afektivní jednání, které se poté už

neopakovalo, lidé, ač možná mají předsudky a obavy, je nemusí dát najevo a mohou projevit solidaritu s propuštěným a možná také trochu zvědavost.

Jak uvádí Štěrba, podmínky, v nichž máme učit vězně žít, lze považovat do jisté míry za desocializační a nikoliv za resocializační. Ztráta základní sociální vazby na rodinu vede ve svých důsledcích často k hledání sociálního zázemí v kriminálních partách, což vede k fixaci na „vězeňské známosti“. Připojí-li se k této orientaci ještě dlouhodobý návyk na vězeňské prostředí a v jeho důsledku nesamostatnost a neschopnost samostatně se rozhodovat a vnitřní neukázněnost, neschopnost najít a udržet si stále zaměstnání při zadluženosti, nelze stanovit příznivou prognózu dalšího vývoje takového jedince. Obecně lze říci, že nepříznivé působení a délka pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody má podstatný vliv na ztrátu rodinného prostředí a zpretrhání rodinných vazeb. VTOS má tedy dopad nejen individuální, tedy na psychiku odsouzeného, tak i sociální: na jeho vztahy a vazby. Představuje zpretrhání sociálních vazeb s rodinou a přáteli, v zaměstnání se spolupracovníky, představuje izolaci od reálné společnosti a zmarnění či nemožnost uspokojování zejména sekundárních potřeb. Negativní následky uvěznění mohou naprosto změnit jeho životní dráhu a v některých případech být i do značné míry příčinou recidivy jeho kriminálního chování. (Štěrba, 2007)

Jak uvádí Netík a Netíková, vedlejším důsledkem výkonu trestu odnětí svobody je institucionalizace, což je adaptace na vězeňský život, ztráta aktivity a iniciativy. Dalším následkem je ideologizace, tedy přijetí norem a pravidel vězeňského života, identifikace s kriminální subkulturou a přijetí specifického jazyka. Proces prizonizace podstatně snižuje pravděpodobnost reintegrace po propuštění z výkonu trestu. Pro pachatele nedbalostních trestných činů není příliš vhodné volit trest odnětí svobody, zacházení je vcelku nadbytečné. Asociální psychopati jsou bohužel nenapravitelní, to samé platí pro sexuální devianty. (Netík, Netíková, 1994) Podle autorů by se tady dal vytvořit závěr, že výkon VTOS postrádá smysl a je neúčinný. Takový závěr by však byl mylný, protože takového parafrázování by bylo pouze povrchní. Avšak není nepravdou, že pro prvotrestané a zejména u těch za nedbalostní trestní čin je velká pravděpodobnost, že se navrátí do společnosti prakticky bezproblémově a náprava prakticky není potřeba. I tak je ale potřeba, aby po provinění následovat trest a chyba nezůstala nepovšimnuta. Nelze ale jinak než nesouhlasit se Štěrbou, že VTOS je desocializační, avšak zatím nikdo nenašel lepší způsob, jak zacházet s pachateli závažnějších trestných činů.

3.1. Psychické důsledky

Jedním z negativních důsledků VTOS je fakt, že každý trest vyvolává v psychice člověka negativní emoce. Ačkoliv má představovat odmítání jeho chování, je člověkem ve většině případů zpracován jako odmítnutí jeho osobnosti. Trest v člověku tedy vyvolává nelibé pocity, stavy napětí a úzkosti, protože se nachází v obtížné životní situaci. Jednou z technik, jak se nepříjemných emočních stavů zbavit, je racionalizace. Člověk si omlouvá své chování, vymlouvá se na situace a lidi, kteří mají vinu na tom, že se ocitl ve výkonu trestu, snaží se bagatelizovat, tedy zlehčovat svůj trestný čin, vymlouvá se na přísnost soudu atd. Mnohdy uniká z reality, hledá cestu k odstranění tíživého stavu v drogách, zejména měl-li tuto zkušenost v minulosti. U některých dochází k výrazným poruchám v chování, jako jsou hladovky a sebepoškozování, které vedou až k psychickému selhání. Druh reakce odsouzeného na výkon trestu odnětí svobody je tedy závislý na jeho osobnosti, způsobu zvládnání zátěžových situací, sociální zralosti a celé dosavadní životní dráze jedince. (Štěrbá, 2007)

3.2. Stres

Každý člověk reaguje na stres jinak. Pro někoho může být výzvou, někdy se pod vlivem stresu zhroutí. Odolnost vůči stresu, jinak řečeno resilience, také závisí na našich osobnostních vlastnostech a na tom, jak umíme stres ovládat a nepropadat mu. V dnešní době se však stává alespoň minimální stres něčím, co nás doprovází v běžném životě. Výkon trestu odnětí svobody je náročnou životní situací, která s sebou přináší velké množství stresu.

Odsouzený člověk během svého pobytu může být obětí násilí, znásilnění nebo může být vystaven jiným traumatům během VTOS. Musí se bránit proti lidem kolem sebe, a to ať už aktivně nebo pasivně. Proto lidé propuštěni z vězení často trpí posttraumatickou stresovou poruchou, která je charakterizována problémy s každodenními aktivitami, traumatickými vzpomínkami a flashbaky, emoční necitlivostí nebo sériemi úzkosti, deprese a obtížným ovládním nálad a chování. (Dadáková, 2015) Propuštění mají možnost se obrátit na odbornou pomoc, pokud se však nerozhodnout spoléhat se jen na pomoc vlastní. Podle mého názoru se ale většina lidí péče spoléhá na vlastní úsudek a vlastní způsob řešení, protože se za to stydí a tudíž se s tím nechce příliš svěřovat, zejména cizím lidem. Ne vždy je to však šťastné řešení, protože především u závažnějších případů se mohou stát nebezpečnými pro sebe i své okolí.

V dnešní chaotické době ale spousta lidí řeší své problémy a s pomocí odborníků nebo medikamentózně. Tím spíše pokud museli čelit takové náročné životní situaci, jako je uvěznění.

3.3. Vztahy

Jak již bylo zmíněno, uvězněním se stigmatizuje jak odsouzený, tak celá jeho rodina. S odsouzeným a jeho potřebami se pracuje. S rodinou také, avšak vztahy a emoce jsou křehké, a pokud se naruší, těžko dochází k obnově. V případě kdy otec dítěte vrah, je dítěti věnována psychologická péče, i když podle mého názoru není dostačující, nehledě na to, že psychika dítěte je otřesena, stejně jako je narušen vztah mezi nimi, který se těžko obnovuje. Minimální péče pak není věnována např. rodičům vraha, kterými skutková podstata minimálně otřásla. Rodina má být pro odsouzeného oporou, pomáhat mu při procházení těžkých časů, které ho jistě při pobytu ve vězení doprovází. Uvěznění je náročná situace pro odsouzeného a jeho rodinu a blízké. Blízcí a rodina by měli ideálně psychicky odporovat odsouzeného během jeho výkonu trestu a měli by zde pro něho být po propuštění z výkonu trestu. Nejdříve se ale sami musí vyrovnat se skutečností uvěznění, kterou jistě doprovází silné negativní emoce, které by neměly být hromaděny, ale naopak ventilovány a to tím správným směrem, aby poté mohli být připraveni sami pomoci.

Vztahy jsou, jak uvádí Matoušek, vazby, kterými jsou členové rodiny k sobě poutáni. Vztahy se v průběhu života mění a mění se i vztahové role. Základem fungujících vztahů je funkční komunikace. V České republice existuje rodinná terapie, která pomáhá s fungováním komunikace v rodině. Pro terapii v rodině používáme termín sanace rodiny, tedy uzdravení rodiny. V zahraničí se ve stejném smyslu používá pojem udržování rodiny (family preservation) a podpora rodiny (family support). V rizikové rodině se mapují vztahy, přičemž je hledán problém, nebo narušitel komunikace a s nově nalezenými poznatky se pracuje. Jedná se nejčastěji o rodiny, kde bylo zaznamenáno týrání dětí a problémy s drogami, nebo alkoholem. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014) S rodinou by však mělo být pracováno i pokud je jeden z členů ve výkonu trestu odnětí svobody. A to ať už během výkonu trestu, kdy odborník pomůže rodině, aby se nerozpadla a mohla dále fungovat, nebo po návratu zpátky k rodině. Jedná se především o pomoc psychologickou.

3.3.1 Partnerství

Partnerství je trvalejší a stabilnější monogamní vztah, přičemž dnešním trendem je sériová monogamie, tedy několik za sebou následujících monogamních vztahů. Vzniká v době, kdy se jedinec emancipuje z vázanosti na svoji původní rodinu. Uspokojivé partnerství poté přechází ve stabilnější rodinu, nebo manželství. Rozpad jakéhokoliv dlouhodobějšího partnerského vztahu představuje zátěž. Míra traumatizace záleží na okolnostech, odolnosti jedince a kvalitě vztahu. (Vágnerová, 2008) VTOS je zátěžovou situací sám o sobě. Zásadně ovlivní život odsouzeného a jemu blízkým osobám. Ne každý se smíří s uvězněním nebo se samotným spácháním trestného činu a často tento fakt ani nedokáže pochopit. Emoce jsou napjatější, vztahy křehčí a je potřeba většího úsilí k fungování a udržení vztahu. Většina povinností zůstává na partnerce, vezmeme-li v potaz, že většina odsouzených je mužů, které chybí mimo jiné citové pouto a intimita, kterou může po čase začít hledat u někoho jiného. Častokrát tomu tak ani být nemusí, ale odsouzený může začít pociťovat žárlivost a vzhledem ke stresujícím okolnostem začít žárlit, podezírat a vyčítat partnerce, což žena nemusí unést a může to vést k ukončení manželství nebo partnerství. Rozvod je další psychicky náročnou situací, které odsouzenému znesnadňuje jak pobyt, tak i samotný VTOS a návrat.

3.3.2 Rodina

Děti vězňů, mužů, zůstávají dále u matky. Problém však nastává při uvěznění ženy-matky. Pokud se nedokáže postarat otec nebo partner, přichází v úvahu dále prarodiče nebo to poslední řešení a to ústavní péče. Děti jsou vnímavější a emotivnější než dospělí, proto prožívají uvěznění jednoho z rodičů hlouběji a dlouhodoběji. Děti trpí studem, pocitem viny, nízkým sebevědomím, stigmatizovány a mohou se začít chovat agresivně, nebo se stáhnout do sebe. Rodinný příslušník, který s dítětem zůstal, může pociťovat finanční nebo psychickou tíseň, stejně tak jako uvězněný rodič, který se bojí, že ztratí kontakt se zbytkem rodiny. Stejně jako je traumatizující uvěznění, je tomu stejně i s následným propuštěním. Všichni členové rodiny se změnili a opět se učí žít pohromadě. Postoje jsou výkonem trestu změněny, každý má jiná očekávání, představy, obavy. (Matoušek, 2014)

Proto rodina potřebuje mít co nejvíce informací o vězněném a udržovat s ním kontakt. V České Republice funguje program "Děti vězněných rodičů" určený na podporu kontaktů

mezi vězňenými matkami a jejich dětmi. Sdružení Za branou organizuje svépomocné skupiny pro členy rodin odsouzených. (Rodiny vězňů, 2015)

Dále existuje program Život po vězení. Tento program je realizován např. ve Věznici Nové Sedlo, jehož realizátorem je Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Tento projekt rozšiřuje a posiluje rodičovské kompetence a řeší otázky ekonomické gramotnosti. (Vězeňská služba České republiky, 2010) Existují různá centra pro podporu rodiny, kterých najdeme v České Republice hned několik. Nabídka se liší se podle krajů a informace jim jsou poskytovány ještě před propuštěním nebo krátce po něm a to sociálním pracovníkem nebo sociálním kurátorem.

3.4. Zadluženost

Ekonomická gramotnost je jedním ze základních kamenů úrazu většinové populace v ČR. Lidé si špatně rozvrhují své finance, hromadí je na nevhodných místech, nebo je investují nesprávným směrem. Často si také berou půjčky se zbytečně velkým úrokem, který často nemohou splatit a tak si berou jednu půjčku za druhou, aby splatily ty předcházející půjčky, a dluhy jim neustále narůstají. Ve VTOS dluhy stále rostou a to z toho důvodu, že odsouzení nemají prakticky možnost splácet, což zatěžuje odsouzeného sklíčeností, depresi, nejistotou z budoucnosti, nemotivovaností a po propuštění z VTOS snižuje pravděpodobnost co nejméně problémového návratu do společnosti. Způsobuje to jednak pocit odtržení od reality, snížená ochota řešit věci „venku“ a to především u dlouhodobějších trestů a také velmi snížená možnost komunikace, např. s exekutory a jejich neochota se k problému vyjádřit a spolupracovat. Jednak následně dluhy stále více narůstají, nehledě na to, že exekutorům se zvyšuje částka a tedy pravděpodobnost, že dlužník svůj dluh nesplatí. Proto by bylo řešením efektivnější komunikace a oddlužení.

Jak uvádí aktuálně.cz, jsou dluhy jedním z důvodů, který lidi přivádí do výkonu trestu odnětí svobody. Je to jedna z příčin a zároveň i následků. Minimálně 70% lidí po propuštění má exekuce. Dluhy ale nejsou malé, navíc má dlužník se záznamem v trestním rejstříku minimální šanci na zaměstnání s odpovídajícím příjmem, proto ho mívá i možnost oddlužení. Za vznikem kromě půjček stojí také špatně nastavené legislativa, které nutí obviněným advokáta exofa, kterého bez ohledu na kvalitu služby musí zaplatit. Často pak tedy neřeší výpověď z nájmu, hrazení telekomunikačních služeb, atd. Problémy vězňů si začíná

uvědomovat i stát, který připravuje návrh zákona o bezplatné právní pomoci. Připravují se také alternativní program oddlužení, které by umožnily řešení předlužení i osobám, jež v současné době nedosáhnou na limity oddlužení. (Hovorka, 2014)

Společnost Člověk v tísní od začátku roku 2014 zajišťuje v Plzeňském a Karlovarském kraji program Jinou cestou. Ten se zaměřuje především na podporu osob, které byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody, nebo byly podmíněně odsouzeny. Část programu je ale realizována i ve věznicích. Pracovníci organizace vězňům nabízejí dluhové poradenství. Připraveny jsou skupinové semináře, během kterých jsou rozebírána témata, jako je uzavírání smluv, důsledky nesplácení dluhů, proces vymáhání dluhů, oddlužení, práva a povinnosti dlužníků, průběh exekučního řízení, atd. Po seminářích mají dojednané i individuální poradenství, kde se již zaměřují na konkrétní problémy vězně. To vše z toho důvodu, že není možné z vězení vyřešit všechny problémy s dluhy, ale jde alespoň minimálně zorientovat dlužníka ve svých závazcích a v části případů zarazit jejich další nárůst. To se realizuje ve věznicích Ostrov nad Ohří, Horní Slavkov, Kynšperk nad Ohří, nejvíce však zatím organizace postoupila ve spolupráci s věznicí Plzeň Bory. Základem spolupráce je zmapování dluhů u každého člověka, následují konzultace za účelem sloučení exekucí, oslovování věřitelů, vyrozumění o možnostech snížení dluhů apod. Na hodnocení programu je však brzo. (Dalibor Hapl, 2014 č.2) I s odstupem času je těžké říct, kolika lidem toto dlužní poradenství pomohlo k resocializaci a zabránilo recidivě. Jedno je ale jisté. Rozhodně jim to pomohlo s řešením jejich finančních problémů, měli kde začít a především měli naději, že se mohou jednou dluhů zbavit a vést řádný život. S řešením dluhové problematiky a financí jsou jim také nápomocni sociální kurátoři, kteří je popřípadě odkáží na jiné služby.

3.5. Stigma

Již Řekové si potrpěli na vizuálním označení něčeho neobvyklého či špatného u morálního statusu označeného. Jedná se tedy o diskreditující faktor. Ústředním bodem se stává přijetí, tedy jak se ke stigmatizovanému bude chovat okolí. Často se však stigmatizovaný neseťká s chováním, které by mu bylo příjemné. Dostává se mu odmítnutí a to ho utvrdí v jeho narušení sociální identity a záleží na mnoha psychologických faktorech, jak na jednání zareaguje. Je proto velmi důležitá zpětná vazba, jak ho okolí přijme. Jednou ze základních potřeb je potřeba být přijímán a tato potřeba je otřesena. Stigmatizovaný je nejistý jak ho okolí

vnímá. Připadá si jako pod lupou, soustředí se na každé slovo a kalkuluje dopředu reakce. Stěžejní je to, jestli je stigma viditelné nebo ne a do jaké míry si ho daný člověk uvědomuje. (Goffman, 2003) Každý náš pocit je určitě subjektivní, ale také záleží na míře subjektivity, aby nepřerostl v paranoiu, přičemž i když se budeme naházet v jiném prostředí s jinými lidmi, budeme mít pocit, že se na danou osobu dívají skrz prsty a že „to“ o něm vědí. To samozřejmě opět souvisí i s tím jestli je stigma viditelné nebo ne. Co se týče propuštěných odsouzených, jedná se vesměs o stigma neviditelné. Slovo vesměs jsem použila proto, že si propuštěný odsouzený může z vězení přinést, ať už vědomě nebo nevědomě, s sebou vězeňskou kulturu a to např. v podobě vězeňského slangu, nebo třeba tetování. Přesto ne každý je znalý vězeňského argotu či významu nebo techniky tetování. Na tom, jakou zpětnou vazbu dostaneme od okolí, určitě záleží i na jejich mínění které o daném propuštěném měli před VTOS. Ale i přes pozitivní názor a kladný vztah k propuštěnému se objevují na obou stranách pochyby, nejistota, strach a pochybnosti. Proto se nabízí myšlenka, zda-li není lepší začít „nový život“ někde jinde, mezi lidmi, kteří stigmatizovaného neznají. Je však malá pravděpodobnost, že by se taková minulost dala utajit a o to hůř by byl posuzován, protože ho neznají vůbec.

Stigma, jak ukazuje Goffman v jedné kazuistice dcery vězně, se mnohdy týká celé rodiny a to především té nejbližší. Jedná se o „propůjčené“ stigma. Osoby s propůjčeným stigmatem zažívají podobné zacházení jako sami stigmatizovaní. (Goffman, 2003) Rodina odsouzeného tedy často trpí podobně, jako samotný odsouzený, přestože pravděpodobně zcela nevinně. Zcela z toho důvodu, že odsouzený mohl být natolik právě ovlivněn rodinou, že spáchal daný trestný čin, nebo mu rodina nebyla dostatečnou oporou. Opět zde záleží na okolí, ve kterém se rodina a odsouzený pohybují.

I lidé, kteří nestudovali psychologii osobnosti, si vytváří vlastní „soukromé teorie osobnosti“. Jedná se o názory na lidskou povahu a podle těchto subjektivně zbarvených obrazů jednájí. Abychom co možná nejvíce objektivně hodnotili ostatní, je nutné znát co nejvíce sebe. (Smékal, 2009) Poznat sám sebe je nejtěžší, protože přiznat si o sobě věci, které nejsou zrovna lichotivé a které bychom na sobě rádi změnili, je pro naše ego zraňující, přestože i o existenci našeho ega pochybujeme. Před nelichotivými věcmi, které na sobě spatřujeme sami nebo jiní, zavíráme oči, vytěsňujeme je a nepřiznáváme si je, nebo jejich původ přikládáme okolnostem, abychom se zbavily odpovědnosti za ně. Je tedy daleko lehčí hledat chyby na ostatních, než si přiznat svou vlastní a narušit si tak jakýsi sebeobraz, který v sobě nosíme.

3.6. Zaměstnávání

Pokud člověk, který byl doposud zaměstnaný a vnímal svoje zaměstnání jako přirozenost, zaměstnání ztratí, může trpět pocity méněcennosti, sociálním vyloučením, klesá jeho životní úroveň, gradují pocity frustrace a stísněnosti. Čím déle je osoba nezaměstnaná, tím se sčítají a prohlubují negativní následky nezaměstnanosti.

Nezaměstnanost může znamenat pro mnohé z většinové společnosti další stigma. Týká se to především starší generace, pro kterou byla práce samozřejmostí a člověk bez práce jako by ztrácel společenskou hodnotu. Dnes tomu už tak docela není, přesto ale převládá norma, že normální je pracovat, díky práci si člověk připadá společensky přínosný a často je práce dalším atributem, která ho vymezuje a dodává mu vymezenější identitu. Nezaměstnanost může představovat chronický stresor negativně působící na psychiku jedince. Většinou má řadu nepříznivých vlivů na duševní stránku, která se promítne také do té tělesné. Zpětně se tak mohou snižovat předpoklady člověka pro úspěšné pracovní zapojení. Stav nezaměstnanosti přináší frustraci, o to větší, čím je nezaměstnanost dlouhodobější. Důsledkem nezaměstnanosti může být ztráta sociálního statusu, snížení životní úrovně a sociální izolace. (Matoušek, Kodymová, Kolářová, 2010)

Zaměstnanost upravuje zákon o zaměstnanosti. Státní politika zaměstnanosti je soubor opatření, které vytvářejí podmínky pro rovnováhu na trhu práce a pro efektivní využití pracovní síly. Můžeme rozlišovat aktivní a pasivní politiku. Do pasivní řadíme např. podporu v nezaměstnanosti. Do aktivní zahrnujeme veškerá opatření směřujících k zajištění maximálně úrovně zaměstnanosti. Aktivní politiku zaměstnanosti zabezpečuje ministerstvo a Úřad práce. Jedná se např. o různé rekvalifikační kurzy, účelná místa nebo veřejně prospěšné práce. Zákon ukládá, že právo na práci mají všichni a to bez rozdílu. (Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)

Hlediska pro výběr zaměstnanců musí zaručovat rovné příležitosti všem fyzickým osobám ucházejícím se o zaměstnání. (Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, §12)

Při výběru zaměstnání to tak bohužel většinou nefunguje. Díky poměrně velkému procentu nezaměstnanosti si mohou firmy mezi uchazeči o místo vybírat a tak je zřejmé, že přijmou pro ně výhodnější nabídku toho, co právě potřebují. Zde vstupuje do procesu diskriminační faktor, protože ne všichni mají stejné možnosti a zaměstnavatel tedy upřednostní, rozliší, tedy diskriminuje. Diskriminačním faktorem často bývá věk, pohlaví, rasa, vzdělání a

handicap. Pro tuto diplomovou práci je důležité zmínit, že k těmto rizikovým skupinám osob na trhu práce patří i osoby se záznamem v rejstříku trestů. V dnešní době je to velký problém, protože požadavek čistého rejstříku trestů je prakticky standardem, který zaměstnavatel hledá. Už to je po propuštění osoby z výkonu trestu demotivační, zdoluhavé hledání práce, která často nesplňuje jeho očekávání, přestože nemusí být přemrštěná. Každý sníme o tom, že máme práci, která nás baví. Práce vyplňuje většinu našeho života, proto není divu, že každý touží po práci, která ho baví, nebo alespoň po takové, která mu nevadí. Často vychází lidé z vězení s velkými dluhy, které jim strhávají z toho mála, co vydělají prací, kterou nemají rádi. Nemůžeme se pak divit, že také lidi nic nemotivuje k tomu, aby vůbec pracovali, nebo spláceli své dluhy.

Vězeňská služba ČR se v nadcházejícím období znovu hodlá plně soustředit na podporu zaměstnávání vězňů a získávání nových pracovních příležitostí pro odsouzené. Připravila proto informační kampaň, která by měla seznámit podnikatelské subjekty s výhodami, které jim nábor pracovníků odsouzených může přinést, a také jim ukázat, kolik je v kterém kraji k dispozici takových pracovních sil. Zaměstnávání vězňů není pouze prioritou vězeňské služby, ale i ministerstva spravedlnosti a ministra Roberta Pelikána. Vysoká zaměstnanost odsouzených není ovšem pouze příležitostí pro podnikatele, nýbrž nese s sebou také řadu společensky přínosných resocializačních prvků, které mohou napomoci úspěšnému začlenění propuštěných vězňů do společnosti a tím i snížení vysoké recidivy v České republice. Pokud jsou vězni zaměstnáni, mohou svého výtěžku využít nejen pro vlastní potřebu ve věznici při nákupech v kantýně, ale mohou také přispívat na výkon trestu, úhradu svých pohledávek, náhradu způsobené škody nebo podporu svých blízkých. (Redakce, 2015, č. 3) Snad se v tomto duchu bude pokračovat dále a pro podnikatele budou navrženy takové možnosti, se kterými by bylo výhodné zaměstnávat také propuštěné z VTOS se záznamem v rejstříku trestů.

Věznice Kynšperk nad Ohří se dala do spolupráce s Poradnou pro občanství Občanská a lidská práva kvůli realizaci projektu Chceme pracovat a v rámci vzdělávání cílových skupin, kterou jsou v tomto projektu vězněné osoby i odborný personál, připravilo na konec května první školení. V průběhu roku 2015 bylo v plánu proškolit 60 zaměstnanců a to sociálních pracovníků, vychovatelů, speciálních pedagogů a psychologů a 120 odsouzených. Projekt si klade mimo jiné za cíl zlepšit přístup osob po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, tedy osob se záznamem v rejstříku trestů na pracovní trh. Aktivity jsou zaměřeny na zvýšení právního vědomí laické i odborné veřejnosti, na uplatňování rovného zacházení v přístupu k zaměstnání ve vztahu k této cílové skupině. Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva je občanským sdružením založeným skupinou právníků a sociálních pracovníků. V rámci

problematiky rovného zacházení a ochrany před diskriminací se rovněž věnuje vzdělávání odborné veřejnosti, zejména pracovníků nevládních organizací, příslušníků policie, právníků a úředníků státní správy. (Redakce, 2015, č.2)

4. POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE

Důvodem, proč vznikla postpenitenciární péče jsou případy, ve kterých nejsou cíle penitenciárního procesu dosaženy. První dny po propuštění na svobodu jsou dny sociální rekonvalescence, kdy jedinec obnovuje sociální dovednosti a postupně se integruje do společnosti. V těchto prvních dnech nastává krize ze svobody, větší bezradnost při řešení problémů, konfliktů, překonávání stigma kriminálního, snížení hodnoty sebe sama, ztráta smyslu života, pesimističnost. V reálném životě se promítnou důsledky prizonizace, přičemž běžný život klade mnohem větší nároky na rozhodování a nesení důsledků chování. Dalším důvodem jsou problémy s obnovením či hledání vztahů, obnovení rolí a materiálních podmínek. Nejčastěji recidiva nastává do prvního roku od propuštění. (Černíková, 2008) Z tohoto důvodu vznikla postpenitenciární péče, která znamená podporu pro jedince propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody a to při zpětném začlenění do společnosti. Podává pomyslnou pomocnou ruku při opuštění bran věznice a snaží se o bezproblémové znovunavrácení propuštěného.

Postpenitenciární péče je druhem sociální péče, která byla poskytována na začátku jen osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, z ochranného léčení a z ochranné výchovy u mladistvých. Nyní je postpenitenciární péče rozšířena o včasnou pomoc a sociální péči již ve fázi trestního řízení u obviněných osob. Jedná se tedy o zvláštní oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením a výkonem trestu odnětí svobody, nebo ochranným léčením a ochrannou výchovou u mladistvých. (Štěrba, 2007)

Jedná se o určitou nabídku sociálních služeb, které představují nejvýše následnou prevenci, tj. prevenci trestné činnosti. Odráží se v ní postoj k pachatelům trestných činů a snaha a úsilí společnosti o jejich integraci zpátky do společnosti. (Dadáková, 2015) Postpenitenciární péče tedy vznikla jakožto preventivní opatření proti recidivě. Pomáhá propuštěnému při znovuzачlenění do společnosti, protože především u delších trestů, tento proces není jednoduchý a přináší s sebou celou řadu úskalí a možností sejít z cesty.

Dělení postpenitenciární péče

- Nucená – tato péče je obvykle vymezená zákonem a v jisté míře propuštěného jedince omezuje (např. parole, probace, ambulantní ochranná léčba atd.).
- Dobrovolná – spočívá v dobrovolném rozhodnutí klienta, patří sem např. nízkoprahová centra, charitativní organizace apod. Postpenitenciární péče by měla plynule navázat na péči penitenciární. Časné zahájení postpenitenciární péče snižuje riziko šoku ze svobody zejména v případě dlouhodobějších trestů. (Sochůrek, 2007)

Postpenitenciární péče je nabídkou sociální služby představující následnou prevenci, tedy prevenci recidivy trestné činnosti. Její obsah a rozsah je vždy vymezen sociální politikou státu, ve které se odráží i postoj k pachatelům trestných činů, snaha a úsilí společnosti o jejich integraci do společnosti včetně prostředků a opatření. Dále se také podílí na dosažení nápravy odsouzeného po propuštění z VTOS. Za tímto účelem je rozvíjena spolupráce se státními institucemi, společenskými a církevními organizacemi, které plněním svých specializovaných úkolů sociální péče vytvářejí předpoklady pro integraci jedince do společnosti, např. možnost bydlení např. v azylových domech, možnost pracovního zařazení na úřadech práce apod. V rámci postpenitenciární péče je odsouzeným poskytována pomoc při hledání pracovního zařazení, pomoc při zprostředkování ubytování, finanční podpora, pomoc při začlenění se do sociálního prostředí a sociálně-výchovné a poradenské působení ve věcech sociálně-právních. Postpenitenciární péče se transformuje v kontinuální sociální péči, přičemž dochází k prohloubení, k provázanosti a ke spolupráci jednotlivých částí sociální péče a pachatele trestných činů. Snahou je vytvořit intenzivnější systém sociální péče s předpoklady pro větší efektivitu resocializačního procesu. (Štěrba, 2007) Dá se tedy říci, že postpenitencirární péče je zakomponovaná v kontinuální péči, která prolíná celým VTOS, dokonce ještě předchází VTOS ve vazebním procesu a působí také po propuštění z VTOS. Je tedy jakousi částí kontinuální péče, o které bude více pojednáno v následující kapitole.

4.1. Pomoc v hmotné nouzi

Systém pomoci v hmotné nouzi upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Jedná se o pomoc osobám s nedostatečnými příjmy a pomáhá jim bojovat proti sociálnímu vyloučení. Jedná se o stav, kdy osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na

úrovni přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže zvýšit a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním. Nárok na pomoc v hmotné nouzi má i osoba propuštěná z VTOS.

Dávkami, kterými se řeší pomoc v hmotné nouzi, jsou:

- příspěvek na živobytí
- doplatek na bydlení
- mimořádná okamžitá pomoc (MPSV odbor 21, 2015)

Propuštěný má dále nárok na příspěvek při propuštění a to v případě, jestliže nemá při propuštění dostatek financí na svém účtu, který by postačil k úhradě nezbytných potřeb, lze odsouzenému při propuštění poskytnout finanční příspěvek až do částky 2000 Kč. Nezbytnými potřebami se v tomto případě myslí cestovné do místa pobytu a stravné, popř. nocležné do možné návštěvy sociálního kurátora, který již propuštěnému zajistí následnou sociální pomoc. Propuštěný odsouzený má také nárok na poskytnutí ošacení a obuvi. Je to např. z toho důvodu, že propuštěný nemá funkční rodinné a sociální zázemí a do výkonu trestu odnětí svobody nastoupil v letním čase v ošacení odpovídající letnímu počasí. Takovému odsouzenému je v průběhu jeho věznění předána adresa na Český červený kříž či na Charitu, kdy tyto organizace odsouzenému zdarma pošlou základní ošacení a obuv, případně si odsouzený vybere z vězeňského skladu ošacení a obuvi. (Kujevská, Dundrová, 2014)

5. KONTINUÁLNÍ SOCIÁLNÍ PÉČE

„Kontinuální sociální péče umožňuje řešit problémy obviněných a odsouzených v co největším předstihu před jejich propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody a tím minimalizovat následky jejich nepříznivé životní situace.“ (Černíková, 2008, s. 215)

Kontinuální sociální péče umožňuje plynulý přechod mezi penitenciárním a postpenitenciárním působením, s cílem dosáhnout reintegrace. Postpenitenciární péči vykonávají vesměs odborníci v sociální práci. Jedná se o nabídku dílčí pomoci prostřednictvím sociálních služeb, jejímž základním úkolem je zabránění recidivy trestné činnosti (Hendrych, 2010). Pokud s propuštěným bude pracováno souvisle a nepřetržitě, odsouzený a propuštěný se bude mít vždy na koho obrátit a nebude pro něho nově nastalá situace takovou zátěží a bude ji moji zkonzultovat a možné problémy vyřešit.

V kontinuální sociální péči lze rozlišit:

- a) penitenciární sociální péči, která je vykonávána ve věznici pro výkon vazby a pro VTOS sociálním pracovníkem Vězeňské služby, vztahuje se k resocializačnímu procesu a jeho cílům.
- b) ranou pomoc a postpenitenciární péči, která je vykonávána sociálními kurátory městských úřadů ve vazebních věznicích u obviněných a poté po propuštění vězňů z VTOS. Poskytování sociální péče sociálními kurátory zmírňuje důsledky výkonu vazby a VTOS, předchází zprůtrhání sociálních vztahů a připravuje své klienty na život v extramurálních podmínkách. (Štěrbá, 2007)

Cílem kontinuální péče je navázání individuálního socioterapeutického vztahu, aby nedocházelo k sociální izolaci. Právní základ pro kontinuální sociální péči pro působení sociálního kurátora na klienta hluboko před moment propuštění z výkonu trestu odnětí svobody udává vyhláška MPSV č. 182/1991 Sb. Systém kontinuální sociální péče vyžaduje úzkou spolupráci sociálních pracovníků Vězeňské služby ČR se sociálními kurátory pro mládež a se sociálními kurátory obecních úřadů s rozšířenou působností nebo středisek sociální prevence (sociální kurátoři). Zařazování klientů do procesu kontinuální sociální péče probíhá na základě pravidelných depistáží ve vazebních věznicích a ve věznicích pro výkon trestu odnětí svobody a na základě seznamu odsouzených ve výstupních odděleních, které zasílají věznice pravidelně sociálním kurátorům. (Černíková, 2008) Jedná se o tzv. „hlášenky“, kterými jsou sociální

kurátoři informováni o odsouzených, kteří nastupují do VTOS, nebo z něho budou v brzké době propuštěni. Nyní je diskutovaným tématem, zda-li by se tyto „hlášenky“ neměly zrušit. Sociální kurátoři jsou jasně proti, protože jsou pro ně stěžejními informátory.

5.1. Sociální kurátor pro dospělé

Sociální kurátor je zaměstnancem městského úřadu (referát sociálních věcí). Sociální kurátor poskytuje ranou sociální péči, pomoc osobám ve fázi vazebního i nevazebního vyšetřování a sociální důsledky pobytu zmírňuje. Připravuje odsouzeného na život v extramurálních podmínkách a zabývá se přípravou klienta na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, orientuje klienty na udržení, posílení, případně vytvoření nových příznivých vazeb jedince v sociální oblasti mimo věznici. Sociální kurátor spolupracuje se sociálním pracovníkem věznice. (Štěrba, 2007) Praxe ovšem bývá trochu jiná než teorie a jelikož jsou sociální kurátoři velmi vytiženi ať už se strany klientů, nebo spoluprací s ostatními odborníky, nezbyvá příliš času na výjezdy do věznic a rozhovor s odsouzenými, přestože jsou si dobře vědomi přínosu takového osobního rozhovoru, ať už kvůli následnému kontaktu, kdy se vracejí spíše a snadněji, než by tomu bylo u prvního kontaktu, tak i kvůli detailnějším informacím ohledně služeb, které následně mohou využít. Sociální pracovník s nimi může absolvovat stejný rozhovor, avšak nezaměřuje se na detaily jednotlivých služeb, protože ani není v jeho možnostech znát veškeré služby po celé ČR detailně.

Vymezení situací, se kterými sociální kurátor pracuje, a jeho práce dotýkají, můžeme nalézt v § 3 zákona, písmena a) až h). (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Sociální kurátoři pro dospělé, tedy koordinátoři sociální pomoci, pomáhají lidem s problémy sociální integrace. Jsou pracovníky obecních úřadů s rozšířenou působností. Poskytují sociální pomoc společensky nepřizpůsobivým dospělým občanům, jako jsou občané propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody, občanům, proti nimž je vedeno trestní řízení, jsou závislí na alkoholu nebo jiných drogách, občanům žijícím nedůstojným způsobem života a propuštěným ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Cílem je integrovat klienta do společnosti za použití poradenské a sociálně - terapeutické služby a sociálně výchovné práce. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 3)

Sociální kurátor pro dospělé poskytuje sociální pomoc občanům společensky nepřizpůsobivým, a to zejména občanům propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, občanům, proti nimž je vedeno trestní řízení, občanům závislým na alkoholu nebo jiných toxických látkách, kteří sociální pomoc potřebují, dále občanům žijícím nedůstojným způsobem života a občanům propuštěným ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti. Kontinuita přístupu k řešení problému klienta se netýká pouze pomoci v rámci trestního řízení, výkonu trestu, pomoci při a po propuštění, ale spočívá v první řadě v sociálně-výchovné práci s klientem, v poskytování sociálně terapeutické a poradenské služby. (Štěrbá, 2007) Sociální kurátor s propuštěnými může mapovat např. rodinu a vztahy v ní. Sociální kurátor může na základě přání propuštěného kontaktovat jeho rodinu a zprostředkovat jim tak kontakt. Může také pomoci s kontaktem propuštěného s jeho dětmi, konkrétně třeba zformulovat dopis.

První cesta propuštěného na svobodu může vést za sociálním kurátorem. Dostaví se k němu s dokladem o propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a sociální kurátor odevzdá uvedený doklad na oddělení sociální péče. Odtud by se měl propuštěný dostavit na úřad práce, který zařadí propuštěného do evidence uchazečů o zaměstnání a dá mu typy, kde by se mohl o práci ucházet. V případě, že práci nenajde, může žádat o podporu v nezaměstnanosti. Pokud propuštěnému nárok na podporu nevznikne, obrátí se na příslušný městský či obecní úřad, na sociální odbor, který mu zajistí příjem sociální podpory. Po celou dobu by měl být v neustálém kontaktu se sociálním kurátorem a informovat ho o své situaci. Sociální kurátor mu může pomoci zajistit alespoň provizorní ubytování. Těžiště práce sociálního kurátora spočívá v sociálně výchovné práci s klientem, v poskytování sociálně terapeutické a poradenské pomoci. Cílem je integrace klienta do užšího a širšího sociálního prostředí, tedy vést ho k osvojení sociálně akceptovatelného životního stylu. Sociální kurátor napomáhá propuštěnému jedinci řešit jeho sociální situaci, podněcuje ho, aby se zabýval svým sociálním vývojem. Sociální kurátoři pro mládež se zabývají mladistvými, kteří se dopustili trestné činnosti a mají závažné výchovné problémy. Mladistvým a jejich rodinám poskytují sociálně právní poradenství, sociálně výchovnou péči a pomoc, spolupracují s ostatními zainteresovanými institucemi. (Černíková, Sedláček, 2002, In: Gáč, 2006). Spolupráce se sociálním kurátorem je dobrovolná, ale přínosná a to především pokud propuštěný ztratil rodinu, nemůže najít práce, nebo má jiné problémy, které by rád vyřešil. Od sociálního kurátora dále také získá informace o službách, které může využít.

5.2. Sociální pracovník

Sociální pracovník je zaměstnancem Vězeňské služby a ve své činnosti připravuje informace pro zpracování sociální anamnézy především kvůli resocializačnímu procesu a plní další úkoly. Sociální diagnóza se sestavuje na nástupním oddělení. Během VTOS se jedná o sociálně výchovnou práci vřazenou do programů zacházení a na výstupním oddělení se jedná o zhodnocení dosaženého a úkoly pro „vykročení“ do života na svobodě. (Černíková, 2008) Pro sociální anamnézu je stěžejní znát sociální vztahy odsouzeného, skupiny, ve kterých se pochyboval, celkové sociální situace odsouzeného a jeho rodiny, sociální příčiny spáchání trestného činu a také následky.

5.3. Probační a mediační služba

„Probačí se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“ (Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě)

Jinými slovy, pokud bylo rozhodnuto o sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby u podmíněného propuštění odsouzeného z VTOS. Mediací se pak rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem vyřešení sporu mezi obviněným a poškozeným a náprava konfliktního stavu. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného i poškozeného. (Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě)

Dohled vykonávaný probačním úředníkem PMS v rámci podmíněného propuštění z VTOS by měl navazovat na program zacházení, který odsouzený během svého pobytu ve VTOS plnil, a podporovat tak integraci propuštěného vězně do společnosti. Činnost PMS v rámci přípravy podkladů pro podmíněné propuštění začíná minimálně tři měsíce před podáním žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění. Při tom spolupracuje se samotným odsouzeným, pracovníky věznice, případně dalšími organizacemi. Tyto podklady mají doplnit

informace věznic o odsouzeném. Zjednodušeně řečeno se jedná o informace o aktuální možnosti začlenění odsouzeného do běžného života. Spolupráce odsouzeného s PMS je v této fázi dobrovolná. Povinnou se stává až v případě, kdy je odsouzený podmíněně propuštěn a je mu uložen dohled. Zpracované stanovisko PMS obsahuje mimo jiné výsledky provedené analýzy rizik a analýzy potřeb v oblasti postojů k trestnému činu, možná rizika recidivy a potenciální ohrožení v případě podmíněného propuštění jak pro osoby spojené s trestnou činností tak i pro jiné osoby a veřejnost. (Matoušek, Kodymová, Kolářová, 2010) PMS stejně jako sociální kurátor sledují stejný cíl a to reintegraci propuštěného zpět do společnosti. Pokud si soud není jistý při podmíněném propuštění tím, zda-li se bude propuštěný chovat v souladu s normami, může obviněnému nařídit dohled. Ten se stává pro propuštěného povinným, na rozdíl o návštěvy sociálního kurátora.

5.3.1 Projekt Křehká šance

Projekt Křehká šance je projektem realizovaným Probační a mediační službou ČR. Tento projekt je spolufinancován z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR a je do něj zapojeno celkem devět věznic, a to Heřmanice, Karviná, Opava, Plzeň, Bělušice, Příbram, Liberec, Stráž pod Ralskem a Rýnovice. Projekt vznikl s úmyslem posílení možnosti sociální integrace odsouzených a prevence kriminality. Projekt reaguje na potřebu odsouzených s předpoklady pro podmíněné propuštění připravit je na život vně věznic a po jejich podmíněném propuštění se úspěšně adaptovat, vést soběstačný život a začlenit se do společnosti a na trh práce. Projekt Křehká šance je ztělesněním dlouhodobé snahy Probační a mediační služby a Vězeňské služby ČR zefektivnit přípravy odsouzených na podmíněné propuštění a zavedení principů restorativní justice do českého prostředí. Zajímavé na tomto projektu je to, že 69% projednávaných pachatelů mělo již zkušenost z předchozího pobytu ve vězení, kteří byli ve VTOS za trestné činy ublížení na zdraví a dokonce i vraždu. Odsouzený se vším samozřejmě musí souhlasit, spolupracovat, projevit lítost a musí být vidět snaha o náhradu. O všem rozhoduje Komise pro podmíněné propuštění. Výhod, které tento projekt má, je plno. Mezi některá patří např. zvyšování bezpečnosti podmíněného propuštění pachatelů na svobodu, snižování neúspěšné, snaha o náhradu škody, věznic zapojené do realizace projektu dávají soudcům a státní, zástupcům najevo, že jim připravenost odsouzených na vedení řádného života po propuštění z vězení není lhostejná a připravují odsouzené na soběstačný život v souladu se zákonem.

Ideálním cílem do budoucna je umožnit připraveným odsouzeným předčasný návrat na svobodu, a to tak, aby jak z pohledu široké veřejnosti, tak z pohledu zúčastněných obětí trestné činnosti byla snížena rizika opětovného páchaní trestné činnosti a zvýšena šance na odstranění následků a škod vzniklých trestným činem. (Roztočilová, Matoušková, Dušek, 2014, č. 3)

5.4. Nestátní subjekty

K obohacení státem poskytované sociální pomoci se v polistopadovém období otevřely možnosti pro charitativní, církevní a občanské organizace. Jedná se o pomoc materiální, poradenskou a sociální. Socioekonomické podmínky v ČR po roce 1989 kladou na občana mnohem větší nároky, chce-li být úspěšně součástí společnosti. Klade se větší důraz na jeho tvořivost, samostatnost, zodpovědnost, vzdělanost, atd. (Černíková, 2008)

Do nestátních subjektů spadá:

- a) *„materiální pomoc (šatstvo, jídlo, apod.)*
  - *ADRA,*
  - *Český červený kříž,*
  - *SOS Centrum Diakonie Českobratrské církve evangelické (řecký pojem diakonie – znamená služba, služba bližnímu v nouzi, tento pojem je mezinárodně užíván k označení sociální práce církvi);*

- b) *„poradenskou pomoc (v situaci nouze, krize)*
  - *Sdružení pro pomoc propuštěným vězňům a lidem v nouzi*
  - *Centrum Diakonie Českobratrské církve*
  - *Společnost na pomoc pronásledovaným a vězněným*
  - *Podané ruce*
  - *Domov Matky Terezy*
  - *Klíč-nadace*
  - *EXODUS-středisko křesťanské pomoci mladým v krizi.“*

- c) *sociální péči, která diferencovaně zahrnuje stravování, osobní hygienu, ubytování, zdravotní péči a také integrativní program:“ (Černíková, 2008, s. 225-226)*

- Azylové domy
- Armáda Spásy
- Naděje (Černíková, 2008)

Pokud má propuštěný nouzi o materiální statky, je mu k dispozici díky těmto nestátním subjektům hmotná pomoc. Dále se jedná o zařízení, která propuštěnému, který nemá zázemí, kam by se navrátil po propuštění z VTOS, nabízí možnost hygieny a stravy. Kapacita je bohužel omezená a tak nemůže být pomoc poskytnuta zcela všem.

6. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Hlavním cílem výzkumné části diplomové práce je zjistit, jaké je znovuzачlenění osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) a to z pohledu samotných propuštěných a sociálního kurátora pro dospělé (dále jen sociální kurátor). S jakými problémy se propuštění setkávají, co jim ztěžuje jejich znovuzачlenění a co ho naopak usnadňuje. Cílem výzkumu mimo jiné bylo zjistit, jak se dotázaní s touto zátěžovou situací vyrovnali po stránce finanční, sociální a emocionální a jak pohlíží na VTOS.

6.1. Cíl výzkumu, výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumné části diplomové práce je zjistit, jestli se podařilo propuštěné osoby z výkonu trestu odnětí svobody znovunavrátit do společnosti.

V rámci stanoveného výzkumného cíle byly zvoleny tyto výzkumné otázky – oblasti:

1. Jak vnímá propuštěný VTOS?
2. Jaká byla očekávání dotazovaného po propuštění z VTOS?
3. S jakými obtížemi se setkával po propuštění?
4. Jak se situací po propuštění vyrovnal?

6.2. Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum je protikladným způsobem výzkumu ke kvantitativnímu. Terénní práce je pro kvalitativního výzkumníka příležitostí pro hlubší poznání člověka, kultury a prostředí. Hlavním rysem oproti kvantitativnímu výzkumu je dlouhodobost, intenzivnost a detailní zápis, ve kterém si výzkumník zaznamenává skoro vše, co se odehraje. Může přitom zhotovovat audiofonní či obrazové záznamy, které následně analyzuje. Během pozorování si také dělá poznámky, pomocí kterých si následně dotváří celý obraz o sledovaném jevu či osobě. (Gavora, 2000) Kvalitativní výzkum je hloubkový a snaží se proniknout do souvislostí jednotlivých případů. Výzkumník si zaznamenává vše, protože i zdánlivě banální věc se může stát pojítkem. Důležitá je také neverbální komunikace. Ta často doplní verbální řeč a pro výzkumníka je odpověď plnohodnotnější a důvěryhodnější.

6.3. Výzkumný vzorek

U kvalitativního výzkumu jde o soubor záměrný. Opakem záměrného výzkumu je náhodný, který se typicky používá pro kvantitativní výzkum. Záměrný výběr se používá z toho důvodu, aby byly zkoumané osoby vhodné, aby měli potřebné zkušenosti a vědomosti z daného prostředí. Rozsah výběru se neurčuje statisticky, nýbrž saturací. Výběr se ukončí, když výzkumník zjistí, že informace od dalších osob jsou stejné a opakují se. (Gavora, 2000)

Výzkumný vzorek je tvořen čtyřmi propuštěnými osobami z VTOS (dále jen propuštěnými). Křestní jména zůstala nezměněná, jedná se v tomto pořadí o jména: Michal, Milan, Jan, Radek. Tři z propuštěných jsou prvověžnění. Jeden propuštěný je recidivista, který opět nastupuje do VTOS. Ve VTOS byli propuštěni převážně za majetkovou činnost, v jednom případě za vraždu. Pro větší objektivnost získaných dat jsem provedla rozhovor také se sociální kurátorkou pro dospělé.

6.4. Výzkumné metody a sběr dat

Pro realizaci výzkumného šetření byl zvolen kvalitativní výzkum a to konkrétně polostandardizovaný rozhovor. Pro analýzu výzkumu byla zvolena metoda zakotvené teorie a pro lepší porovnání zjištěných dat triangulace. Z tohoto důvodu byli dotázanými propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a sociální kurátor pro dospělé.

6.4.1 Polostandardizovaný rozhovor

Mezi dvěma extrémě strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru se nachází střed polostrukturovaný rozhovor, který jsem si vybrala jako metodu kvalitativního výzkumu pro tuto práci. Oproti strukturovanému rozhovoru jsem při kladení otázek nebyla tolik svázána pořadím otázek, mohla jsem v jejich řazení přeskakovat a vybírat vhodnou otázku, která navazovala, nebo doplňovala probírané téma. Mohla jsem se také doptat prostřednictvím pomocných otázek, pokud mi nebylo něco jasné, nebo pokud mě popř. pokud mě daná věc zajímala podrobněji. Přesto jsem ale měla v ruce mustr otázek a oblastí, kterého jsem se chtěla

držet, takže se nemohla stát, že bych na některé otázky zcela zapoměla, jako by se tomu mohlo stát u nestrukturovaného rozhovoru.

Polostrukturované rozhovory jsou flexibilnější a volnější oproti strukturovaným, ale jsou organizovanější a systematictější než nestrukturované rozhovory. Konkrétní otázky, které se zdají tazateli nevhodné, mohou být dokonce i vynechány a jiné naopak mohou být přidány. Při použití metody polostrukturovaného kvalitativního rozhovoru, je nutné vytvořit návod k rozhovoru, vést rozhovor, zaznamenávat informace a nakonec je vyhodnotit. (Wikiknihovna, Kvalitativní rozhovory – polostrukturované a nestrukturované)

6.4.2 Zakotvená teorie

Základním cílem výzkumu není popsat jevy, jako je tomu např. u případové studie či biografického výzkumu, nýbrž vytvořit novou teorii. Cílem ani není hustý popis, jako je tomu u etnografie, ale schéma postihující vztahy mezi proměnnými. Jde tedy o to identifikovat relevantní proměnné a proniknout do vztahů mezi nimi. Teorie se soustředí především na sociální procesy, které formují lidskou interakci. Zakotvená teorie ukazuje, jak změny podmínek ovlivňující jednání vedou ke změnám reakcí aktérů. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

„Sběr dat a analýza dat nepředstavují dvě oddělené fáze. Rovněž není nikdy předem dáno, jaké množství dat a z jakých zdrojů je třeba nasbírat.“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 88)

Fáze kódování, tedy analýzy, začíná v momentě, kdy máme nasbíraná data. Na základě prvního porovnávání dat získáváme důležité kódy a píšeme si k nim poznámky. Poté vyhledáváme další relevantní data, která by mohla pomoci rozvinout zárodečnou teorii. Jinými slovy postupujeme v analýze a snažíme se zaplnit mezery v datech. Rozpracování a nasycení kategorií, které jsou osou vznikající teorie, nazýváme teoretické vzorkování. V momentě, kdy nové případy přestávají přinášet nové informace, považujeme vzorek za teoreticky nasycený a vzorkování za ukončené. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

6.4.3 Triangulace

Triangulace pochází z teorie topografického měření a navigace, kde se používají dva známé body k určení polohy třetího bodu, která je mezi nimi. Cílem je překonat závislost vzniklé teorie, která by nevyžadovala spolupráci respondentů, kteří by tak nezkreslovali výsledky. Jinak řečeno, snahou je zvýšit validitu měření. Jedná se o testování jedné hypotézy pomocí několika měření podobného typu. Triangulace zaručuje rozmanitost pohledů na zkoumaný jev. Měla by vysvětlit lidské jednání z více než jedné perspektivy. (Švaříček, Šedřová, 2007) Z tohoto důvodu jsem rozhovor provedla jak s propuštěnými z VTOS, tak se sociálním kurátorem. Jestli se jejich odpovědi shodují či liší, popřípadě v čem.

6.5. Průběh výzkumu

Kontakty jsem získala díky známostem s propuštěnými. S některými si vykám, s jinými tykám, což také zaznělo v rozhovoru. Propuštění mi dali souhlas s rozhovorem, který jsem si nahrála a poté detailně přepsala. Všechny rozhovory se odehrávaly na bezpečném a klidném místě. Se všemi dotazovanými bylo komunikováno odděleně a to v Základní umělecké škole, ve které byly volné prostory a jednalo se tak o „neutrální území“. Před rozhovorem jsem měla smíšené pocity. Cítila jsem předsudky a bála jsem se, že se zeptám necitlivě, nevhodně. Přece jen je VTOS pro většinu propuštěných a odsouzených nepříjemné a choulostivé téma. O to víc jsem byla ráda, že mi poskytl rozhovor. Jako malé poděkování a na prolomení ledů jsem přinesla domácí štrůdl a kávu. Všechny rozhovory probíhaly vesměs v příjemném duchu. Někteří byli sdílnější, jiní se drželi spíše krátkých a stručných odpovědí. Není se také čemu divit. VTOS je citlivé téma, se kterým se nejspíš nikdo nechlubí a málo kdo o něm mluví. Na tož v dlouhých souvětích.

Při pořizování audio záznamu byli dotázáni trochu nervózní. Vyplynulo to z jejich kontrolovanějších odpovědí a z výpovědí, že by raději mluvili mimo záznam. Proto jsem se také od nich následně mimo záznam dozvěděla další informace, které jsem bohužel detailně zapsat, ale podstata informací ve výzkumu zazní. Jedná se např. o druhy a o pocity viny, které mají propuštění kvůli svým rodinám.

6.5.1 Kódování

Kódování, jakožto základní analytická technika, je jádrem zakotvené teorie. Kódování v analytické teorii představuje analytické operace, které rozbíjejí data do základů a ty potom rozřazují do příslušných konceptů. Tyto koncepty jsou dále kategorizovány, tedy slučovány na základě nějakého kritéria. Kategorie vzešlé z kódování jsou následně ošetřovány jako proměnné a představují základní stavební kameny budoucí teorie. Kódování je tedy ve zkratce způsob, jak vytáhnout proměnné, které se stanou základem budoucí teorie. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

6.5.2 Otevřené kódování

Otevřené kódování je technika, která byla vyvinuta v rámci zakotvené teorie, avšak díky své jednoduchosti a účinnosti se používá ve velmi široké škále kvalitativních projektů. Při otevřeném kódování je text rozbit na jednotky, kterým jsou přiřazena jména. Jednotkou může být slovo, věta, či odstavec. Každé takto vzniklé jednotce se přiřazuje kód, tedy označení, které ji nejlépe vystihuje. Určitá jednotka reprezentující více než jedno klíčové téma je označena více kódy současně. Z kódů si vytváříme seznam kódů, ze kterých je poté možné systematicky kategorizovat. Poté jsem aplikovala techniku vyložení karet. Při této technice jsem uspořádala kategorie vzniklé skrz otevřené kódování do linie a poté jsem vytvořila text, který je převyprávěním jednotlivých kategorií (Švaříček, Šed'ová, 2007).

6.5.3 Analýza dat

Kvalitativní analýza dat je nenumernická. Účelem proto není přinést představu o rozložení jevu v populaci, nýbrž evidenci o tom, že daný jev existuje a je určitým způsobem strukturován. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

Při analýze byly vytvořeny kategorie:

Kategorie 1.: Okolnosti výkonu trestu odnětí svobody

Kategorie 2.: Okolnosti propuštění

Kategorie 3.: Návrat z VTOS

Kategorie 4.: Rodina

Kategorie 5.: Zaměstnání

6.5.4 Rozhovor s propuštěnými osobami z výkonu trestu odnětí svobody

Kategorie 1.: Okolnosti výkonu trestu odnětí svobody

1. Kdy nebo před jakou dobou jste se vrátil z VTOS?

Michal: „*Ježiš, to už je teda pěkně dlouhá doba..pěťadvacet let.*“

Milan: „*Naposledy před třema rokama.*“

Jan: „*Mě propouštěli na tu amnestii, to bylo asi ve 2013, myslím.*“

Radek: „*2 roky to budou teď v březnu.*“

2. Jak dlouhý byl Váš trest?

Michal: „*Dva roky.*“

Milan: „*Půl roku.*“

Jan: „*3 měsíce.*“

Radek: „*7 let necelých.*“

3. Byl jste poprvé ve VTOS?

Michal: „*Ano.*“

Milan: „*Bylo to opakovaný.*“

Jan: „*Ano.*“

Radek: „*Ano.*“

Kategorie 2.: Okolnosti propuštění

4. Jak probíhalo hledání Vašeho bydlení, našel jste ho snadno? Kde jste následně bydlel?

Michal: *„Bydlel“ (u rodiny)*

Milan: *..to bydlení, to jsem vždycky měl. “*

Jan: *„Ano, k rodině zpátky. “*

Radek: *„No snadno, měl jsem to zas zajištěný už ve věznici. “*

5. Spolupracoval jste po opuštění VTOS s koordinátorem, kterého jste měl možnost navštívit? Popř. se kterým

Michal: *„Tak když jsem se vrátil, to už si nepamatuju, ale byl tam kurátor, který nás měl na starost.. Spolupracoval jsem s kurátorem.. to jste musela. To když jste přišla z výkonu trestu, tak jste musela jít za tím kurátorem a ten vás měl vlastně na starosti, žejo.. ten přišel akorát, jak se mi daří, jestli mám kde bydlet, jestli mám práci a pokud' jste si tohle všechno zařídila a měla jste práci, bydlení, tak Vás už nepotřebovali. “*

Milan: *„Nene to ne. “*

Jan: *„Ne, ne. “*

Radek: *„Ne nic takovýho. “*

6.1. Věděl jste, že ta možnost tam je?

Milan: *„Jo, vim no, ale já jsem se toho vzdal. “*

Jan: *„To asi jo. “*

6. Koho jste tedy kontaktoval nejdříve?

Michal: *„Rodinu. “*

Milan: *„Tak určitě rodinu. “*

Jan: *„Přišel jsem domů po propuštění k rodině. “*

Radek: *„Rodinu. “*

Kategorie 3.: Návrat z VTOS

7. Vrátil jste se do známého prostředí, do stejného města?

Michal: „*Ne.*“

Milan: „*Jo.*“

Jan: „*Ano, k rodině zpátky.*“

Radek: „*Ne úplně do stejného města.*“

8. Máte pocit, že návrat do společnosti byl pro Vás složitý, těžký?

Michal: „*Nějaký ty předsudky tam byly, ale jak jsem říkal, našli se i lidi, co mi fandili a nevzdali to, tak jsem ji ukázal, že taky umím.*“

Milan: „*No podařilo se mi vrátit, na ty 3 roky se mi to podařilo, ale pak to všechno spadlo no..rodina a takový to.*“

Jan: „*Nebyl.*“

Radek: „*No co se týče psychický stránky, tak určitě.*“

9. Změnilo se něco v tom, jak Vás vnímalo okolí před odchodem do VTOS a po Vašem návratu nebo cítil jste ze strany okolí předsudky?

Michal: „*...lidi na Vás koukaj, jako.. i v zaměstnání, když jste někam šla, do zaměstnání, tak na Vás koukali trochu jinak. Jako byla jste v hledáčku, žejo, že to je vězeň, tak všechno zavřít, aby něco neukradl no a ani nevěděli proč jste tam byli, takže to mě jako dost švalo, vadilo mi to dost, no ale jinak jsem pak začal pracovat, ukázal jsem, že člověk umí makat.. no i přesto musím říct, to bych zas křivdil, že některý lidi opravdu Vám šli na ruku jako jo: neboj, z toho se dostaneš, na to člověk zapomene a já říkám: na to si člověk těžko zapomene, žejo, ale jako nebyli to špatní lidi, který by mě chtěli úmyslně ubližovat, jo, nemyslím fyzicky, ale slovně třeba..to mi jako dalo, že jsem si říkal, tak nejsou všichni špatný lidi, tak já jim taky ukážu, že člověk umí být dobrej a maká.*“

Milan: „*Ne to ne.*“

Jan: „Je to takový, když přijдете z tý basy, nebo že člověk to má takový, no, ale já si myslím..nebyl jsem tam zas tak dlouho, abych, 3 měsíce..“

Radek: „Jasně že to tam je..“

10. Jakým způsobem život ve vězení změnil vaše kontakty s lidmi? (Je jich méně, ale jsou silnější, nebo naopak za tu dobu jich je víc - vytvořil jste si nové kontakty ve vězení?)

Michal: „S rodinou se mi to zlepšilo a pak teda mamka s tatškou zemřeli, tak ted' už nemám rodiče, no ale mám sestru a bratry, takže tam je to perfektní.. no tenkrát, že jsem přišel o přítelkyni, žejo, kterou jsem měl támhle 5 let. No tak to jsem se netěšil a to už jsem měl děcko, žejo.. no z vězení nemám žádný kontakty, s rodinou se mi to zlepšilo a pak teda mamka s tatškou zemřeli, tak ted' už nemám rodiče, no ale mám sestru a bratry, takže tam je to perfektní.“

Milan: „Né, tak bylo to tak asi na stejno. Já nevím..vůbec jsem nepocítoval žádnou změnu nebo tohleco, bylo to úplně normální.. kontakty jako s těchlectěma co tam seděli a tohleco? Jo.“

Jan: „Ne, všechno zůstalo.“

Radek: „No určitě..hodně toho vyšumělo..a ty lidi se na vás jinak dívaj..“

11. Jaké jste měl představy o blízcím se propuštění?

Milan: „Přišlo to nečekaně, pusila mě amnestie, takže jako.. přemejšlel jsem , ale myslel jsem se, že se zase vrátím do toho realu co tu bylo ..“

8.1. Čeho jste se bál?

Michal: „No tenkrát, že jsem přišel o přítelkyni, žejo, kterou jsem měl támhle 5 let. No tak to jsem se netěšil a to už jsem měl děcko, žejo.. To se mě špatně vracelo, to už jsem věděl, že už tam není, tak to bylo takový nejtěžší pro mě..čeho jste se bál? to jsem se bál, protože, když přijдете, tak Vás převáděj přes tu fabriku, žejo, no a to už jsem vešel a to už věděli, že ten člověk byl v kriminále. Já jsem šel do Veby tenkrát.. a tam Vás prováděli, co budete dělat a jen jsem věděl už věděli , že je to člověk z kriminálu, že..to vim.. protože pak už jsem tam byl delší dobu

a jsem měl kamaráda jednoho a ten mi říkal: tys jenom vešel a už všichni věděli, že jsi byl v kriminále. Takže to se tam rozkřiklo. “

Jan: *„...já si myslím že ne.“*

Radek: *„No smíšený. Nevím čeho jsem se bál, reakce lidí a toho asi nejvíc no, reakce lidí.“*

8.2. Na co jste se naopak těšil?

Michal: *„Na volnost. (hlasitý smích) Že člověk je volnej.“*

Milan: *„Tak určitě na tu rodinu žejo zas, tak práce, tohleto..“*

Jan: *„Tak jasný, že rodina je na prvním místě. Člověk se těší na tu rodinu. Mám děti, ženu, žejo, tak se člověk těší na ně.“*

Radek: *„Na všechny blízký, známý, rodinu.“*

12. Co Vám výkon trestu vzal? Myslíte si, že vám výkon trestu také něco dal, ne jen vzal?

Michal: *„No co mi vzal, kus života a co mi zas dal? No uvědomil jsem si, že člověk nemá dělat blbosti, aby to nebylo.“*

Milan: *„No nedal mi nic žejo, to akorát dalo nervy a tohleto, co mi dalo? Nic prostě, poučení, trošičku, no asi nějaký, no nevím..“*

Jan: *„(ticho).. já si myslím..nebyl jsem tam zas tak dlouho, 3 měsíce.“*

Radek: *„Dal..to asi ne. Nevím že by mi měl něco dát výkon trestu.“*

13. Vnímáte VTOS jako spravedlivý trest?

Michal: *„Jo.“*

Milan: *„Jo jo.“*

Jan: *„Jo.“*

Radek: *„No určitě.“*

Kategorie 4.: Rodina

14. Snažil jste se po svém příchodu obnovit kontakt s rodinou či přáteli?

Podářilo se Vám to?

Michal: „*Ano..s rodinou se mi to zlepřilo a pak teda mamka s taťkou zemřeli, tak ted' už nemám rodiče, no ale mám sestru a bratry, takže tam je to perfektní.*“

Milan: „*Prostě ve výkonu trestu tam to všechno jako probíhalo dobře, dopisy, balíky, prostě tohle, ale pak prostě jak jsem přišel domů, tak pak už se to trhalo, až se to roztrhlo úplně.*“

Jan: „*Jojo, všechno v pohodě.*“

Radek: „*Nějaký jo, nějaký jsou a hodně toho vyřumělo už.* „

15. Přijala vás zpátky rodina?

Michal: „*Ano.*“

Milan: „*Jo.*“

Jan: „*Jo.*“

Radek: „*Ano.*“

16. Udržoval jste kontakt s rodinou?

Michal: „*Udržoval, ale nějak jsem je netahal, aby jezdili za mnou a tak.*“

Milan: „*Prostě ve výkonu trestu tam to všechno jako probíhalo dobře, dopisy, balíky, prostě tohle, ale pak prostě jak jsem přišel domů, tak pak už se to trhalo, až se to roztrhlo úplně.*“

Jan: „*Jojo udržoval.*“

Radek: „*Jo udržovali, chodili na návštěvy, dopisy jsme si psali.*“

17. Byla nebo je vašim uvězněním postižena rodina?

Michal: „*Ne.*“

Milan: „*Ne.*“

Jan: „*Není.*“

Radek: „*Ne.*“

Kategorie 5.: Zaměstnání

18. Jste nyní zaměstnaný?

Michal: „*Ano.*“

Milan: „*Jsem.*“

Jan: „*Ano.*“

Radek: „*Jsem.*“

19. Našel jste si práci hned?

Michal: „*No, asi 6 fabrik co jsem obešel, tak tam ne, až ta Veba v Meziměstí mě vzala teda.*“

Milan: „*Hnedka vlastně, během tejdne jsem nastoupil sem.. Jan: já jsem nastoupil sem hned na technický no.. jo hledal, to je jasný, že člověk shání, když má člověk rodinu, děti.*“

Jan: „*No jo, za chvíli.*“

Radek: „*No, měl jsem ji asi za měsíc, ale nesehnal jsem si ji sám, měl jsem příslib zaměstnání už ve věznici.*“

20. Dělalo Vám to velké potíže si ji najít? Proč? Cítil jste, že jste znevýhodněn záznamem v trestním rejstříku?

Michal: „*Měl..dá se najít. Když člověk chce, tak se najde.*“

Milan: „*Ne určitě..ne*“

Jan: „*Nene, nebyly.*“

Radek: „*Ne, ne, ne. Měl jsem to štěstí, že jsem měl práci zajištěnou.*“

21. Byl jste zaměstnaný i po dobu výkonu trestu?

Michal: „*Ano, byl jsem také zaměstnan.*“

Milan: „*No..ne, tam ne. Jako psal jsem se do práce a tohlecto, ale byl jsem vlastně po tý nehodně, takže jenom doktoři.*“

Jan: „*Byl.*“

Radek: „*Jo, celou dobu.*“

22. Pobíral jste dávky?

Michal: „*Ne.*“

Milan: „*Ne.*“

Jan: „*Já si myslím, že já jsem přišel z výkonu, byl jsem asi, já nevím, měsíc na Úřadě práce a šel jsem jako sem.*“

Radek: „*Tam myslímže byla nějaká jednorázová, tam bylo asi něco za tisícovku, nebo dva tisíce.*“ (pozn.: Jak jsem se v dalším rozhovoru dozvěděla, po té, co se mu to proleželo v hlavě, tak zjistil, že se byl jen ptát u koordinátora, kterého navštívil kvůli tomu, na co má nárok a na co nemá, ale přicházel do VTOS s tisíci korunami, takže s nimi taky odešel a nárok na finanční příspěvek neměl).

6.6. Interpretace výsledků

Kategorie 1.: Okolnosti výkonu trestu odnětí svobody

Otázka je zvolena mimo jiné z toho důvodu, aby po propuštění uplynula dostatečně dlouhá doba na to, aby bylo vidět, zda měl propuštěný dostatek času na znovuzачlenění do společnosti. Některé dotázané osoby se vrátili před pár lety. „*Naposledy třema rukama.*“ (Milan). „*Mě propouštěli na tu amnestii, to bylo asi ve 2013, myslím.*“ (Jan). „*2 roky to budou teď v březnu.*“ (Radek). V případě jedné osoby tomu bude dokonce 25 let. „*Ježiš, to už je teda pěkně dlouhá doba..pětadvacet let.*“ (Michal). Nelze přesně určit, co je dostatečně dlouhá doba. Samozřejmě se páchaní trestného činu může opakovat až po mnoha letech, ale nejčastěji podle

výzkumů recidiva nastává do půl roku po propuštění, takže lze předpokládat, že pokud se bavíme v řádu několika let, jedná se o relevantnější informace. Svoji roli v dopadu VTOS na propuštěné určitě hraje také doba, po jakou propuštění ve VTOS byli. Někteří strávili ve výkonu trestu chvíli, takže se dá předpokládat, že VTOS neměl až takový dopad. „3 měsíce.“ (Jan). „Půl roku.“ (Milan). V případě delších trestů může být dopad rozsáhlejší „Dva roky.“ (Michal). A samozřejmě čím delší trest, tím větší dopad na propuštěného, a to nejen na jeho psychickou stránku ale i na návrat do společnosti. „7 let necelých.“ (Radek). Čím déle je odsouzený ve VTOS, tím je větší pravděpodobnost, že po návratu bude jeho sociální zázemí nestabilní, tudíž i bydlení. Práce bude taktéž nejistá, nejen vzhledem k již zmíněnému bydlení a sociálním vztahům, ale i vzhledem ke zhoršeným některým seberegulačním vlastnostem, jako je např. sebehodnocení, sebevědomí, schopnost, rozhodovat se, atd. Při znovačleňování propuštěných hraje mimo jiné roli to, po kolikáté jsou ve VTOS. Ti, kteří byli ve VTOS poprvé mají větší šance na znovačlenění. Byli poprvé ve VTOS: „Ano.“ (Michal) „Ano.“ (Jan). „Ano.“ (Radek). V případě recidivujícího propuštěného jsou šance na vedení řádného života menší a tudíž i menší šance na znovačlenění. „Bylo to opakovaný.“ (Milan).

Kategorie 2.: Okolnosti propuštění

Odsouzení nebo propuštění mají možnost se mimo jiné obrátit na sociálního kurátora pro dospělé, který jim zodpoví jejich dotazy a pomůže jim s řešením finanční problematiky, bydlení, vztahů, atd. Tato problematika je s odsouzenými řešena již ve VTOS se sociálním pracovníkem. Sociální kurátor pro dospělé je jim k dispozici i po opuštění VTOS a více dopodrobna odkazuje na služby v daném kraji. To, jestli odsouzení nebo propuštění kontaktují sociálního kurátora je pouze na nich, tato služba je dobrovolná, avšak nemuselo tomu tak být vždycky „*Tak když jsem se vrátil, to už si nepamatuju, ale byl tam kurátor, který nás měl na starost.. Spolupracoval jsem s kurátorem.. to jste musela. To když jste přišla z výkonu trestu, tak jste musela jít za tím kurátorem a ten vás měl vlastně na starosti, žejo.. ten přišel akorát, jak se mi daří, jestli mám kde bydlet, jestli mám práci a pokud jste si tohle všechno zařídila a měla jste práci, bydlení, tak Vás už nepotřebovali*“ (Michal). To, zdali propuštění kontaktují sociálního kurátora záleží určitě na sociálním zázemí, finanční situaci, bytové situaci, atd. Většina z dotázaných sociálního kurátora nenavštívila. „Nene to ne.“ (Milan) „Ne, ne.“ (Jan). „Ne nic takovýho.“ (Radek) Rozhodnutí nenavštívit sociálního kurátora má jistě souvislost s tím, že propuštění měli příslib bydlení nebo práce. „*to bydlení, to jsem vždycky měl.*“ (Milan) „*Ano, k rodině zpátky.*“ (Jan) „*No snadno, měl jsem to zas zajištěný už ve věznici.*“ (práci -

Radek). Informování o možnosti ho kontaktovat byli. „, *To asi jo.*“ (Jan) „*Jo, vim no, ale já jsem se toho vzdal.*“ (Milan). Avšak i ti, kteří navštíví sociálního kurátora mohou mít bydlení jisté. „*Bydlel*“ (u rodiny - Michal). O bydlení pojednává jedna z otázek, na kterou dotázaní odpovídali, a to koho kontaktovali nejdříve. Všichni uvedli, že rodinu. „*Rodinu.*“ (Michal) „*Tak určitě rodinu.*“ (Milan) „*Přišel jsem domů po propuštění k rodině.*“ (Jan) „*Rodinu.*“ (Radek).

Kategorie 3.: Návrat z VTOS

Někteří se vracení propuštění z VTOS zpátky do stejného prostředí a stejného města, ve kterém bydleli. „*Jo.*“ (Milan) „*Ano, k rodině zpátky.*“ (Jan) Někteří se z různých individuálních důvodů nevracejí. „*Ne.*“ (Michal) „*Ne úplně do stejného města.*“ (Radek) Jedním z důvodů, proč se propuštění nechtějí vracet do stejného města může být recidiva, jako tomu je v případě Milana, nebo třeba rozpad rodinného zázemí. „*No podařilo se mi vrátit, na ty 3 roky se mi to poradařilo, všechno v pořádku, ale pak to všechno spadlo no..rodina a takový to.*“ (Michal) Musí to být jistě velká zátěž pro psychickou stránku jedince, který dosud vedl spořádaný život a „pouze uklouzl“. „, *No co se týče psychický stránky, tak určitě.*“ (Radek) Dalším důvodem proč se nevrátit, mohou být také předsudky „*Nějaký ty předsudky tam byly, ale jak jsem říkal, našli se i lidi, co mi fandili a nevzdali to, tak jsem ji ukázal, že taky umím.. ..lidi na Vás koukaj, jako.. i v zaměstnání, když jste někam šla, do zaměstnání, tak na Vás koukali trochu jinak. Jako byla jste v hledáčku, žejo, že to je vězeň, tak všechno zavřít, aby něco neukradl no a ani nevěděli proč jste tam byli, takže to mě jako dost štválo, vadilo mi to dost, no ale jinak jsem pak začal pracovat, ukázal jsem, že člověk umí makat.. no i přesto musím říct, to bych zas křivdil, že některý lidi opravdu Vám šli na ruku jako jo: neboj, z toho se dostaneš, na to člověk zapomene a já říkám: na to si člověk těžko zapomene, žejo, ale jako nebyli to špatní lidi, který by mě chtěli úmyslně ubližovat, jo, nemyslím fyzicky, ale slovně třeba..to mi jako dalo, že jsem si říkal, tak nejsou všichni špatný lidi, tak já jim taky ukážu, že člověk umí být dobrej a maká.*“ (Milan) „, *Jasně že to tam je*“ (Radek). V případě dlouhodobě trestaných tam ten pocit stigmatu VTOS zanechal. V případě krátkých trestů se o nálepku „kriminálního“ jednat nemusí a propuštěný ji nepocítuje. „*Nebyl*“ (Jan). V případě recidivisty také není zaznamenána „, *Ne to ne.*“ (Michal) Pocity a očekávání před propuštěním z VTOS bývají často smíšené. „*No smíšený..*“ (Radek) Snoubí se obavy, pocity strachu a na druhou stranu se odsouzení těší. Těší se např. na volnost. „*Na volnost. (hlasitý smích) Že člověk je volnej.*“ (Michal) Těší se také na svoji rodinu. „*Tak určitě na tu rodinu žejo zas, tak práce, tohleco..*“ (Milan) „*Tak jasný, že rodina je na prvním místě. Člověk se těší na tu rodinu. Mám děti, ženu, žejo, tak se člověk těší na ně.*“ (Jan) Dále se

určitě těší také na všechny přátele s další sociální kontakty. „*Na všechny blízký, známý, rodinu.*“ (Radek).

Jednou z obav před propuštěním z VTOS jsou obavy z reakce lidí. „*...nevím čeho jsem se bál, reakce lidí a toho asi nejvíc no, reakce lidí.*“ (Radek) Báli se mimo jiní právě reakcí lidí a toho, že je doma nikdo nečeká. „*No tenkrát, že jsem přišel o přítelkyni, žejo, kterou jsem měl támhle 5 let. No tak to jsem se netěšil a to už jsem měl děcko, žejo.. To se mě špatně vracelo, to už jsem věděl, že už tam není, tak to bylo takový nejtěžší pro mě..čeho jste se bál? to jsem se bál, protože, když přijdete, tak Vás převáděj přes tu fabriku, žejo, no a to už jsem vešel a to už věděli, že ten člověk byl v kriminále. Já jsem šel do Veby tenkrát.. a tam Vás prováděli, co budete dělat a jen jsem věděl už věděli, že je to člověk z kriminálu, že..to vim.. protože pak už jsem tam byl delší dobu a jsem měl kamaráda jednoho a ten mi říkal: tys jenom vešel a už všichni věděli, že jsi byl v kriminále. Takže to se tam rozkřiklo.*“ (Michal)

VTOS dal někomu ponaučení. „*a co mi zas dal? No uvědomil jsem si, že člověk nemá dělat blbosti, aby to nebylo.*“ (Michal) Avšak v případě recidivisty nevím jestli se to dá brát vážně, jeho odpověď příliš přesvědčivá není. „*Nic prostě, poučení, trošičku, no asi nějaký, no nevím...*“ (Michal) Můžeme to vidět na formulaci odpovědi. Sice zmínil, že mu VTOS dal poučení, ale poté se u své dalo by se říct automatické odpovědi pozastavuje a zpětně ji nejistě přehodnocuje. Většina si není vědoma toho, že by jim VTOS něco dal. „*Dal..to asi ne. Nevím že by mi měl něco dát výkon trestu.*“ (Radek) V případě krátkých trestů se není ani čemu divit. „*(ticho).. já si myslím..nebyl jsem tam zas tak dlouho, 3 měsíce.*“ (Jan) Všichni však jednomyslně odpověděli, že VTOS vnímají jako spravedlivý trest, tedy jsou si vědomi své chyby a následné sankce. „*Jo.*“ (Michal) „*Jo.*“ (Milan) „*Jo.*“ (Jan) „*No určitě.*“ (Radek)

Kategorie 4.: Rodina

Starosti, jak propuštěného rodina přijme, jak ho přijme okolí, co vše se změnilo, atd. narůstají podle toho, jak je trest dlouhý. V případě kratších trestů jsou obavy menší nebo žádné. „*...já si myslím že ne.*“ (Jan) Jan, jakožto krátkodobě trestaný takové starosti neměl. Někteří měli to štěstí díky prezidentovi republiky Klause, že se nemuseli touto otázkou zabývat a byli propuštěni na amnestii. „*Přišlo to nečekaně, pustila mě amnestie, takže jako.. přemejšlel jsem, ale myslel jsem se, že se zase vrátím do toho realu co tu bylo ...*“ (Milan) „*Mě propouštěli na tu amnestii, to bylo asi ve 2013, myslím.*“ (Jan) Někdy bývá znovunavázání vztahů problematické a nové navázání. Jistě záleží na tom, jaký přístup propuštění má, jak se k věci

staví, jestli bydlí v městě nebo na vesnici, jestli je poprvé ve VTOS nebo i to, za jaký trestný čin a jak dlouho. „*Jojo, všechno v pohodě.*“ (Jan) V případě dlouhodobějších trestů se vztahy navazují hůře, avšak není to nemožné. „*Nějaký jo, nějaký jsou a hodně toho vyšumělo už.*“ (Radek)

Rodina bývá jednou z největších motivací pro propuštění, ne-li největší. Problém pak nastává, když propuštěná rodina zpátky nepřijme. To se však nikomu z dotázaných nestalo a rodina je zpátky přijala. „*Ano.*“ (Michal) „*Jo.*“ (Milan) „*Jo.*“ (Jan) „*Ano.*“ (Radek) Ani křehčí kontakty s rodinou se vězením nemusí nutně rozbít, pokud se stále udržují. „*Udržoval, ale nějak jsem je netahal, aby jezdili za mnou a tak .. Ano..s rodinou se mi to zlepšilo a pak teda mamka s taťkou zemřeli, tak teď už nemám rodiče, no ale mám sestru a bratry, takže tam je to perfektní..*“ (Michal) „*Jojo udržoval.*“ Jan „*Jo udržovali, chodili na návštěvy, dopisy jsme si psali...*“ (Radek) Někdy mohou vězením projít bezproblémově, avšak se stejně mohou změnit nebo změna může přijít poté, co se propuštěný vrátí z VTOS. „*prostě ve výkonu trestu tam to všechno jako probíhalo dobře, dopisy, balíky, prostě tohle, ale pak prostě jak jsem přišel domů, tak pak už se to trhalo, až se to roztrhlo uplně.*“ (Milan)

Nikdo z dotázaných si nemyslí, že by jejich VTOS byla nějak postižena jejich rodina. Tato otázka se nezaměřuje na prožitek propuštěného ale na jeho názoru na to, co si myslí, že si myslí druhý, takže nejspíše málo relevantní. Zajímalo mě však alespoň jejich názor, protože si myslím, že alespoň částečně to stigma na rodině zanechalo. Nikdo však stejný názor nesdílel, nebo se ho bál potvrdit nahlas nebo i si možná sám sobě přiznat, to, že jeho počínáním na rodině zanechal stigma, především pokud byl ve VTOS delší dobu a za závažnější trestný čin. „*Ne.*“ (Michal) „*Ne.*“ (Milan) „*Není.*“ (Jan) „*Radek.*“ (Ne)

Kategorie 5.: Zaměstnání

Kromě vztahů se můžou zhoršit i pracovní návyky a motivace vůbec pracovat. Tím spíše, pokud má propuštěný problém s najítí práce. Všichni si zaměstnání našli prakticky hned. „*No, asi 6 fabrik co jsem obešel, tak tam ne, až ta Veba v Meziměstí mě vzala teda.*“ (Michal) „*Hnedka vlastně, během tejdne jsem nastoupil sem...*“ (Milan) „*No jo, za chvíli.*“ (Jan) „*Měl jsem to štěstí, že jsem měl práci zajištěnou.*“ (Radek) Všichni jsou také i nyní zaměstnaní. „*Ano.*“ (Michal) „*Jsem.*“ (Milan) „*Ano.*“ (Jan) „*Jsem.*“ (Radek) Většina byla také zaměstnaná i ve VTOS. „*Ano, byl jsem také zaměstnán.*“ (Michal) „*Byl.*“ (Jan) „*Jo, celou dobu.*“ (Radek). Michal: „*Ano, byl jsem také zaměstnán.*“ V případě recidivisty tomu tak nebylo. „*No..ne, tam ne.* Jako psal jsem se do práce a tohleco, ale byl jsem vlastně po tý nehodně, takže jenom

doktoři...“ (Milan) Většina z dotázaných ani nepocítovala, že by jim záznam v trestním rejstříku nějak uškodil. „Ne určitě..ne“ (Milan). „Nene, nebyly.“ (Jan) „*Ne, ne, ne. Měl jsem to štěstí, že jsem měl práci zajištěnou.*“ (Radek) Někteří však cítili, že mají ztížené hledání záznamem v trestním rejstříku. „*Měl..dá se najít. Když člověk chce, tak se najde.*“ (Michal) Většina však nepocítila problémy s trestním rejstříkem v porovnání se sociální kurátorkou, která ve výpisech v trestních rejstřících viděla velký problém s nalezením práce. Pokud někdo z dotázaných pobíral dávky v nezaměstnanosti, nebo hmotné nouze, bylo to pouze jednou. Jinak prakticky hned nastoupili do zaměstnání. Opět oproti zkušenostem sociální kurátorka, která uvedla, že dávek hmotné nouze se využívá většinou.

6.7. Závěry výzkumu

Nejmenší dopad měl VTOS na propuštěného, který byl ve VTOS nejkratší dobu. V případě těch, kteří ve VTOS stráví delší dobu, je jejich znovuzачlenění komplikovanější. Vztahy často vyhasínají, dluhy narůstají a sebeobraz se kvůli pobytu ve VTOS křiví. Zásadní však pro znovuzачlenění a vůbec snaze propuštěného se začlenit zpátky do společnosti, hrají reakce okolí, jak ho přijme zpátky a finanční a sociální zázemí, do kterého se propuštěný vrací. Pokud má tedy rodinu, která na něho bude čekat a domov, kam se může vracet, navrací se snáze. Ne však každý má to štěstí, že se může vrátit zpátky ke své rodině a že si po chvíli hledání najde práci. V opačném případě se může obrátit na sociálního kurátora, který mu pomůže v těch oblastech, ve kterých se mu nedaří. Kurátor ho dále může odkázat na další služby a odborníky. V dnešní době v důsledku hektické doby využívá spousta lidí pomoci psychologů a psychiatrů. VTOS je jedna z nejnáročnějších životních situací, proto se dá očekávat, že pomoc psychologů nebo psychiatrů bude vítána. Málokdo na takovouto pomoc reaguje pozitivně, naopak. Přesto by tato pomoc neměla zůstat podceňena. Kurátor také může odkázat na pomoc s dluhy, která se často řeší. Konkrétně v Broumově je to Centrum pro rodinu. Podle sociálního kurátora by pomohlo i zlepšení bytové situace pro osoby starší 26 let.

Sociálního kurátora mohou navštívit propuštění, ale také odsouzení, během VTOS. S návštěvou věznice to je ale pro kurátora problematičtější. Přestože si je dobře vědom důležitosti setkání se s klientem ve VTOS, časově je natolik vytížen, že výjezdy do věznic je nad rámec jeho časového harmonogramu. Pokud do věznice už vycestuje, baví se s klientem o

jeho představách do budoucna a mapuje s ním jeho situaci. Nejčastěji se podle slov kurátora jedná o bytovou problematiku, která často souvisí s problematikým hledáním práce, kvůli trestnímu rejstříku. Dále se řeší kontakt s dětmi a s rodinou a dluhy. Mnou dotázaní propuštění paradoxně problémy s výpisem trestního rejstříku a nesehnáním práce neměli výrazné problémy. Zaměstnání sice byli až na několikátý pokus, ale do měsíce se jim práci podařilo najít. Někdo měl práci přislíbenou již ze VTOS, což svědčí o svědomitosti a pracovitosti. Podle slov Michala se práce dá najít, když se chce. Pozitivní postoj propuštěných je vidět i v tom, že ve VTOS byli zaměstnání. Milan pracovat nemohl kvůli zdravotním problémům. Této informaci věřím z toho důvodu, že v předchozích VTOS zaměstnán, a vím, jelikož jsme malé město, že bere po práci „melouchy“. Opakovaným VTOS se ztrácí podle slov kurátorky pracovní návyky. Podle mých slov záleží hlavně na vůli pracovat, protože práci lze najít ale i ve VTOS. Kurátorka dále uvádí, že recidiva může často jít ruku v ruce s tím, že jedinci nemají kam jít, nebo nemohou najít práci. To že nemají kam jít, může také souviset s nárůstem páchaní trestných činů v zimním období, kdy venku začíná mrznout, a lidé se chtějí dostat do tepla.

Díky prakticky okamžitému sehnání práce, nebylo skoro potřeba využití dávek hmotné nouze. Podle sociální kurátorky se tyto dávky velmi často využívají. S bytovou problematikou se mnou dotázaní propuštění také nesetkávali, po návratu je čekala rodina. Ne všichni ale mají takové štěstí. V některých případech rodina čeká, ale po návratu propuštěného nastávají problémy, které rodina neustojí a rozpadne se. Všichni udržovali kontakt se svojí rodinou, což je důležité jako opora pro obě strany. Kontakt může probíhat prostřednictvím návštěv, telefonátů, nebo korespondence. Někdo udržuje těsnější kontakt, někdo příliš nechce, aby za ním rodina a přátelé jezdili. Stabilní rodina nabízí mimo jiné pomoc a možnost bydlení. Bydlení je pro propuštěného také stěžejní. Pokud jsou příbuzní propuštěného na dávkách hmotné nouze, často nestojí o přistěhování propuštěného, protože by se musel zaevidovat jako osoba, která sdílí domácnost, což by výši dávky snížilo. Pokud jsou propuštění mladší, nejčastěji se vrací k rodičům, nebo využívají noclehárny, která je v našem okresu Náchod v Náchodě, avšak problémem je, že je neustále kapacita plná a nové klienty nepřijímají. Další nejbližší noclehárnou je až Hradec Králové. Pokud propuštění nemají finanční hotovost a nemají se za co po propuštění najíst, ubytovat, atd., mají nárok na mimořádnou okamžitou pomoc, které se často využívá. Většinou propuštěné rodina i podle zkušeností kurátora přijme zpátky a vrací se tedy do stejného města, ve kterém ho většinou lidé znají, což se týká především menších měst a vesnic. Tam se bohužel setkává s nedůvěrou, a odsuzujícími pohledy, nebo chováním. Proto se možná zdá jednodušší začít v novém městě, což také někteří zkusí. Minulost je může dostihnout ale i tam, a tam ho

lidé už vůbec neznají a často vidí jen to špatné. Ať už se navrací zpátky do známého prostředí či neznámého, před blížícím se propuštěním se hromadí nejistota a obavy z toho, co bude následovat. Někteří se bojí předsudků a reakce lidí, jiní toho, jak se změní vztahy s rodinou a okolím, které se především u dlouhodobých trestů často mění a to k horšímu. Někteří, jako je tomu např. v případě propuštěných na amnestii, mají to štěstí a nestihnou si před propuštěním obavy až tolik připouštět. Obavy střídají představy ze svobody, rodinu a blízké, na které se těší. Trest vnímají jako spravedlivou sankci za svůj čin. O smyslu VTOS je přesvědčená i kurátorka a také o tom, že můžeme být rádi za to, že je. Avšak si podle ní svou vinu dokáží uvědomit jen prvověžnění. V případě recidivistů je skeptičtější. V případě recidivisty Milana jsem si něčeho účelného všimla i na jeho odpovědi na otázku, zda-li mu VTOS také něco přinesl, zda-li si pomocí něho něco uvědomil. Odpověď byla nepřesvědčivá, navíc si jako jediný z dotázaných vytvořil kontakty s odsouzenými. Pro přežití ve VTOS je jistě nezbytné splynout s davem a nijak nevyčnívat. Alespoň účelově je tedy nezbytné se s ostatními odsouzenými bavit. Žádný z dotázaných ale kontakty z vězení po propuštění kromě Michala neudrží. Otázkou je, jestli to právě není to, co ho to přivádí k recidivě.

ZÁVĚR

Aby společnost fungovala, musí v ní panovat řád a dodržování norem. Někdo se narodí do prostředí, které je rizikové, někdo se s rizikovým prostředím setká během socializace. Stačí se chybně rozhodnout a může ve VTOS každý, i ten, kdo se narodil do spořádané rodiny a vedl spořádaný život. To by si měla veřejnost uvědomit a dát šanci propuštěným z VTOS, kterým druhá šance pomůže ve znovuzачlenění. Ve VTOS je velmi lehké skončit. Pokud se někdo stane obětí okolností, které často mohou být velmi frustrující a bezvýchodné, jeho obranný mechanismus hledá jednoduché řešení, jak nepříjemnou situaci co nejrychleji vyřešit. Někoho nebo něco pro něho nepříjemného odklidit z cesty. Mezi představou a činem pak často stojí malý krůček. Jedno známé rčení říká: "Kdyby myšlenka zabíjela, tak nebude pro mrtvolu kam plivnout."

První část diplomové práce pojednává o pojmech socializace a resocializace. V případě, že se resocializace nepovede, jedinec může recidivovat. Proto je podkapitola věnována právě recidivě. Dále je nastíněn VTOS, adaptace na vězeňský život v něm, kterým jsou odsouzení negativně ovlivněni, a to až už negativně nebo pozitivně. Negativní důsledky VTOS jsou dále rozpracovány, jako jsou především dluhy, stigma a narušení vztahů.

Druhou část diplomové práce tvoří kvalitativní výzkum a to polostandardizovaný rozhovor. Cílem výzkumu bylo získat osobní výpovědi od osob propuštěných z VTOS. S jakými problémy se potýkají osoby propuštěné z VTOS, jaké mají obavy a na co se naopak těší a co je motivuje v překonávání. Autentickými rozhovory bylo zjištěno, že čím kratší dobu propuštění ve VTOS byli, tím menší negativní dopad na ně VTOS měl. V případě dlouhodobých trestů mimo jiné narůstají také dluhy. Krátkodobá nepřítomnost nenaruší tolik vztahy, jako nepřítomnost dlouhodobá. Přesto se mohou cítit propuštění stigmatizováni, že na ně okolí pohlíží jinak. To, do jaké míry se cítí být propuštěný VTOS ovlivněn, záleží kromě délky trestu i na osobnostních vlastnostech, žebříčku hodnot a reakce okolí. Výzkum prokázal důležitost rodiny. Reakce rodiny a širšího sociálního okolí propuštěného je důležitá. Jedná se o oporu, která ho motivuje, podněcuje a pomáhá mu. Dalším motivem je volnost a možnost práce. Pokud není možnost práce, odráží se následky ve vztazích, bydlení, atd. Pokud si propuštěný najde práci, ale je zatížen velkými dluhy, není to pro něho také příliš motivující. Řešením by bylo oddlužení, které by mělo svá kritéria a netýkalo by se všech, aby to nevedlo ke zneužitelnosti. Po tomto shrnutí se nabízí otázka: je dlouhodobý VTOS efektivní? Nebo spíše kontraproduktivní, kdy sice separuje pachatele trestného činu od zbytku společnosti,

avšak zpřetrhává jeho dosavadní sociální a ekonomický život a uvrhuje jej do zhoubného vězeňského prostředí.

Každý trestný čin a zvláště pak ten závažný, se nedá omluvit. Můžeme se alespoň snažit ho pochopit a neodsoudit, protože jen tak můžeme dát novou šanci propuštěným. V opačném případě se dále budou propuštění setkávat s nezdárným znovuzачleněním, s nepochopením a s problémy, které jim brání ve znovuzачlenění. Každý potřebuje být přijímán, stejně tak je to u propuštěných, kteří doufají, že budou okolím přijati a nebudou nálepkováni.

LITERATURA

BIEDERMANOVÁ, Eva. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programu zacházení*. I. Vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 98 s. ISBN 978-80-7338-115-8.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČERNÍKOVÁ, V.; Sedláček, V. *Základy penologie pro policisty*. In: Gáč, D. *Penitenciární péče*: diplomová práce. Brno, 2006. Vedoucí diplomové práce Věra Vojtová.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK. *Základy penologie pro policisty*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2002, 148 s. ISBN 80-7251-104-1.

Česko. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. [online]. [citováno 2015-15-11]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108/>.

Česko. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.[online]. [citováno 2016-01-12]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/zakon-o-vykonu-trestu-odneti-svobody-a-ozmene-nekterych-souvisejicich-zakonu-14039.html/>.

Česko, Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. [online]. [citováno 2015-11-23]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257/>.

Česko. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. [online]. [citováno 2016-08-02]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zamestnanost/>.

DADÁKOVÁ, Petra. *Resocializace jedinců po výkonu trestu odnětí svobody a jejich podpora ze strany probační a mediační služby*: diplomová práce. Brno, 2015. Vedoucí diplomové práce Tomáš Čech.

Dalibor Hapl. *Program jinou cestou. České vězeňství*. Redakce [online]. 2014, č.2 [cit. 2016-02-02] ISSN 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2014/CV_2_2014_web.pdf.

FISCHER, Slavomil. *Etopedie v penitenciární praxi*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2006, 183 s. ISBN 80-7044-772-9.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GOFFMAN, Erving. Behavior in public places: notes on the social organization of gatherings. New York: Free Press, 1963, 248 s.

GOFFMAN, Erving. Stigma: poznámky k problému zvládnání narušené identity. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 167 s. ISBN 80-86429-21-0.

GOFFMAN, Erving. Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999, 247 s. ISBN 80-902482-4-1.

HENDRYCH, Igor. Vybrané kapitoly z penologie. Vyd. 1. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2010, 73 s. ISBN 978-80-7248-574-1.

JEDLIČKA, Richard et al. Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.

Juristic. Penitenciární a postpenitenciární práce. [online]. 2001 [cit. 2015-11-23]. Dostupné z: <http://trestni.juristic.cz/76183/CLANEK.html/>.

KUJEVSKÁ, Lenka a Martina DUNDROVÁ. Penitenciární sociální práce před propuštěním odsouzeného na svobodu. In: Socialni prace [online]. 2015 [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=401>

KRAUS, Blahoslav. *Sociální patologie*. II. Vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 325 s. ISBN 978 – 80 – 7435 – 080 – 1.

Kvalitativní rozhovory – polostrukturované a nestrukturované [online], poslední aktualizace 12. 10. 2012 v 20:32 [cit. 8. 2. 2016], Wikiknihovna. Dostupné z WWW: http://wiki.knihovna.cz/index.php?title=Kvalitativn%C3%AD_rozhovory_%E2%80%93_polostrukturovan%C3%A9_a_nestrukturovan%C3%A9 /.

LEŠKOVÁ, Lýdia. Sociálny pracovník v penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti. V Tribunu EU 1. vyd. Brno: Pre Teologickú fakultu Košice, Katolícku univerzitu v Ružomberku vydal Tribun EU, 2013, 135 s. ISBN 978-80-263-0554-5./.

MAGUIRE, Innes. Understanding Social Control: Crime and Social Order in Late Modernity, 2003. 176 s. ISBN 0 335 20940 8.

MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014, 171 s. ISBN 978-80-262-0697-2.

MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. ISBN 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, Oldřich. Základy sociální práce. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012, 309 s. ISBN 978-80-262-0211-0.

SMĚKAL, Vladimír. Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení vědomí a jednání. 3., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2009, 523 s. ISBN 978-80-87029-62-6.

Na vězně číhá dluhová past. Osobní bankrot zůstává snem *Aktuálně.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-12-02]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/finance/na-vezne-ceka-dluhova-past-osobni-bankrot-zustava-snem/r~466ba0163f3b11e494d7002590604f2e/>

NAVRÁTIL, Pavel a Radka JANEBOVÁ. Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 196 s. ISBN 978-80-7435-038-2.

NETÍK, Karel a Daria NETÍKOVÁ. Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky. Praha: Karolinum, 1994dotisk, 69 s. ISBN 80-7066-518-1.

peb. Rekvalifikace pro kynšperské vězně. České vězeňství. Redakce [online]. 2014, č.3 [cit. 2016-02-02] ISSN 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2014/CV_3_2014_kompr.pdf/.

REDAKCE. Belgie plánuje zrušit tresty do jednoho roku. České vězeňství. Redakce [online]. 2015, č.1 [cit. 2016-02-02]. ISSN 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2015/CV_1_2015_kompr_jednostr.pdf/.

REDAKCE. Chceme pracovat. České vězeňství. Redakce [online]. 2015, č.2 [cit. 2016-02-02] ISSN 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2015/CV_2_2015_kompr.pdf/.

REDAKCE. Nové pracovní příležitosti pro odsouzené. České vězeňství. Redakce [online]. 2015, č.3 [cit. 2016-02-02] ISSN 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2015/CV_3_2015_web.pdf/.

Roztkočilová, Matoušková, Dušek. Projekt Křehká šance. České vězeňství. Redakce [online]. 2014, č.3 [cit. 2016-02-02] ISSN 1213-9297. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2014/CV_3_2014_kompr.pdf/.

RUBIKON Centrum. Kdo jsme [online]. 2016, 12. 02. 2016 [cit. 2011-06-15]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/kdo-jsme.php/>.

ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998, 268 s. ISBN 80-85931-48-6.

SKOUPÁ, Lenka. Adaptace jedinců do společnosti po návratu z výkonu trestu: diplomová práce. Brno, 2008. Vedoucí diplomové práce Jiří Němec.

ŠTĚRBA, Vladislav. Penologie. Vyd. 1. Praha: Armex, 2007, 148 s. ISBN 978-80-86795-48-5.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

SOCHŮREK, J. Kapitoly z penologie. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, 77 s. ISBN 978-807-3722-043.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, Portál: 2004, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro sociální pracovníky. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita, 2003, 2 sv. (98, 100 s.). ISBN 80-7083-729-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, 124 s. ISBN 978-80-7372-307-1.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Program zacházení [online]. 2015, 12. 02. 2016 [cit. 2011-06-15]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/vykon-vezenstvi-366/vykon-trestu/program-zachazeni-4970/>.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Projekt „život po vězení“ ve své druhé polovině. *Vscr.cz* [online]. © 2010 [cit. 2013-10-14]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo-81/o-nas-1597/vykon-trestu-764/spoluprace-s-ostatnimi-slozkami-a-organizacemi-472/projekt-zivot-po-vezeni-ve-sve-druhe-polovine/>.

VOLÁK, M. *Metody a způsoby práce sociálního kurátora*: bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013. Vedoucí diplomové práce Eva Štolová.

PŘÍLOHY

Příloha č.1 : Rozhovor se sociálním kurátorem pro dospělé

1. Jak se dostáváte do kontaktu s odsouzenými ve VTOS nebo propuštěnými?

„Většinou teda chodí hlášky, to znamená, že mě přijde z věznice, jak dlouho bude odsouzený ve VT a na základě toho já pak píšu do věznice, kontaktuju sama vězně a píšu jim užitečné informace před propuštěním plus měsíční příjmy v případě, že vězeň pracuje, takže se to tam zrovna vyplní a na základě toho tam je doporučení, aby kontaktovali mě, jako kurátora po propuštění. Takže já jsem závislá na hláškách, které mi přijdou s datumem a já před konce, asi zhruba dva měsíce před koncem, nebo před propuštěním každého vězně kontaktuju. Spolupráce je dobrovolná, není to povinnost. Jako vězeň určitě nemá povinnost dostavit se za mnou, jako za kurátorem. To povinnost není. Má to své výhody. Když přijde má to své výhody, protože já na základě toho, že klient za mnou přijde, musí mě předložit kolik dostal peněz, zda nějaké dostal, tak to má všechno na papíře, má to tam, je to propouštěcí zpráva z věznice, kde je napsaná i výše. takže mi z věznice chodí vlastně předběžná propouštěcí zpráva, nebo mi ji přiveze vězeň sám, záleží, jak která věznice spolupracuje, někdy mi to přiveze vězeň, někdy mi to přijde taky před nějakou než ho propustí, třeba 14 dnů, 3 neděle než ho propustí, přijde propouštěcí zpráva. A na základě toho já zhruba dva měsíce před oficiálním propuštěním napíšu tyhle ty užitečné informace, který mu zasílám přímo adresovaný na jeho jméno do věznice kde je odsouzený a tam jsou informace a body, jak by mohl postupovat, je tam i kde se na koho může obrátit, ubytovny tam jsou vypsány, azylové domy, většinou teda v Královehradeckém kraji.“

2. Co nejčastěji řešíte před propuštěním z VTOS?

„Více méně to co se jim posílá, jakoby bavíme se o jejich budoucnosti, co by chtěli dělat po propuštění. Jaká je jejich vize, jaká je jejich představa, jestli se mají kam vrátit, jo, spíš takováhle konzultace o té budoucnosti toho jedince.“

3. S jakými problémy za vámi propuštění lidé přicházejí?

„Tak většinou je to tedy bytová problematika, kdy nemají odsouzení kam jít, je to hodně stěžejní, většinou tedy mají kam jít, ale tam je problém, že většina těch jejich příbuzných jsou na dávkách hmotné nouze, takže by ho museli oficiálně přihlásit do té dávky, takže tam by byl zase snížený ten příjem snížení příjmu, což vlastně rodina většinou nechce,

takže je to taky problém, oficiálně, když ho zase zavede do evidenčního listu do nájemní smlouvy, tak je to o osobu navíc, tudíž se to rozpočítává a ta částka je nižší pro všechny členy... No za mnou třeba choděj většinou za mnou a já je pak posílám dál, protože já mám jakoby tu možnost pomoc vězňům, proto za mnou chodí, napsat tu okamžitou mimořádnou pomoc, to jsme zapovídali trošku, tu MOPku, jak my říkáme a je to mimořádná okamžitá pomoc a to znamená to, že mě vlastně ukážou veškerý dokumenty, který dostali a na základě toho já se jakoby rozhodnu, dalo by se říct rozhodnu o tom, jestli já přiznám tu MOPku, tu mimořádnou okamžitou pomoc..... a jdou hodně k rodičům, pokavať je to nižší věk a nebo teda až teda do Hradce Králové do noclehárny. A na dálku třeba spolupracuju s hradeckou noclehárnou nebo s azylovým domem a krojujem co dál. Zda ten jedinec chce být v Broumově nebo nechce..“

„...záleží to více méně na mě, protože jestli mě přijde vězeň, který dostal pouze na cestu, tak já mu tu mimořádnou okamžitou pomoc dám. Ale měla jsem tady i takového klienta, který byl propuštěn z výkonu trestu a dostal třeba 5000, jo, protože jel s nějakou finanční částkou, tam do tý věznice jel a měl ji v úschově. To mu oni vydaj a já potom nemám možnost, ani mi to nepříjde korektní mu ještě dát peníze, když je má. Jo, tam na tu dobu, než se zaeviduje na Úřad práce, může pobírat podporu, nebo může okamžitě najet na dávky hmotné nouze, tak těch 5000 je dostatečná částka, když mi sem přijde člověk, který dostal 3 stovky a jel ze Světlý nad Sázavou, třeba, nebo Stráž pod Ralskem, tak samozřejmě, mi přijde jako vhodný mu dát ty peníze. Nejvyšší možná částka tý mimořádný okamžitý pomoci je 1000 Kč. Víc nemůžu. Jo, to je hraniční, 1000 Kč.“

„...Jo, hodně zadluženost tam je, když je to vůči městu Broumovu, tak to dělám já, tam třeba splátkový kalendář jim vymýšlíme v rámci jejich možností, v případě že jsou na hmotný nouzi, takže se komunikuje i s hmotnou nouzí, aby mu opravdu vyčlenili nějaký peníze na splácení.“

„Tak ono celkově ta navázanost těch kontaktů, hodně třeba i ty vztahy řeší po rozchodu, třeba jestli ta partnerka na něj čeká, nebo partner, to se taky hodně řeší, řeší se kontakty s dětma, ale určitě se to neřeší hned po první schůzce. Je to téma, který je hodně pro ně citlivý, což je pochopitelný, takže třeba při tý 2., 3. schůzce se ten jedinec otevře, protože si získám důvěru a pak to sklouzne k tomu, že by se víc chtěl stýkat s dětmi a já pak spolupracuju s oddělením sociálně-právní ochrany dětí..a pak ho odkážu teda nahoru, nebo spolu zkusíme napsat dopis, že já mu to třeba pomůžu zformulovat a tak. Stalo se mi, že mi třeba z výkonu trestu posílali dopis, kde byl vložen jiný dopis a žádali

mě, abych já to předala třeba bývalý manželce a tak..samozřejmě pro ty lidi po výkonu trestu je těžký je pak jít i na ten úřad a úřednice a kurátorka..pokavat' chtějí doprovod, tak já jim ho poskytnu jo, ale já říkám, nemyslím si, že jsou neschopný ty lidi, většinou jsou schopni to zvládnout. V případě, že to nejsou schopni zvládnout, tak většinou ve výkonu trestu neskončí, většinou je to třeba psychiatrická léčebna..neměla jsem tu nikoho z výkonu trestu, kdo by to nezvládnul.“

„...chci chodit do práce, nebudu mít peníze, kam půjdu bydlet? K mámě jít nechci. Jo většinou..“

„ zeptám se, zda mají v pořádku občanský průkaz, kartičku pojišťovny, zda mají takovýhle doklady základní jestli mají v pořádku, jestli mají kde bydlet, jo, je to takový že je vyzpovídám a tu situaci s nima mapuju, jestli mají kde bydlet, tak u koho se můžou zdržovat, jestli je to trvalýho charakteru nebo jestli je to na krátkou dobu a budou hledat něco jiného. Jo, takže takový ten vstupní pohovor s nima samozřejmě absolvuju.“

4. Navštěvujete klienty i terénně? Pracujete s klienty až když se dostanou na svobodu nebo už během výkonu trestu odnětí svobody?

„...občas mě osloví sami klienti, nebo já jsem byla ve výkonu trestu jsem byla přímo, v Odolově, kde tady samozřejmě vzhledem krajově tam máme největší počet víceméně klientů, takže tam jsme měli sjednanou schůzku a konzultovali vlastně co bude po propuštění, my vlastně tam s lidmi s kterýma ..vloni jsem mluvila s lidmi, kteří by měli být propuštěni v roce 2015, takže jsme si je zavolali, někteří se chtěli sejít, někteří chtěli, ale většina teda s námi hovořila.“

„Tak většinou do těch věznic jedu když vím, že je větší počet propuštěných v tom samým roce a že i třeba on projeví zájem a vnesou ten požadavek, třeba u sociální pracovnice ve výkonu trestu, tak ona mě kontaktuje, zeptá se mě, jestli bych nemohla přijet a domluvíme termín, kdy bych já mohla k nim přijet.“

„...jakože určitě to má co do sebe, ale bohužel je to časově tak náročný, že já opravdu teda nemám možnost jet do každý věznice, kde tam mám nějakého odsouzeného, ale do tý, kde jich mám nejvíc, tak se jako snaží.“

5. Spolupracujete s dalšími odborníky, kteří by mohli propuštěným pomoci?

„Určitě. Teď tady máme péči o duševní zdraví, tak nám tady funguje od ledna 2016. Je to nezisková organizace. Jezdí sociální pracovnice, chtěli bychom, aby jezdil a psychiatr a mapuje terén s tím, že je vlastně ve spolupráci s námi a my jim dáváme typy, ale je to

hodně zaměřený opět na psychické onemocnění jedinců, ale může se stát že i z výkonu propadají depresím, manickým stavům, může se to stát, je to i pochopitelný, že vlastně mají nějakou fóbii z lidí, jsem se tady taky setkala, strach z otevřených prostor, atd, může k tomu být samozřejmě předpoklad, že něco bylo už ne úplně dobře předtím a tak na ně třeba nakontaktujem, nebo domluvíme takovou strojenou schůzku, že s klientem tak trochu pohovoříme a řeknem mu, co mu můžeme nabídnout a tak. Na toho psychiatra se málo kdo tváří pozitivně z klientů, to je první reakce: já nejsem blázen, klasika, takže se jim snažíme vysvětlit, že v dnešní době na nějakých lécích na uklidnění, na úzkost, na deprese, je víc než polovina populace, tak trošku na to pak většinou slyší, ale psycholog tady úplně není, proto se spolupracuje s Centrem pro rodinu, tady v Broumově, tam třeba hodně řešíme i dluhovou problematiku, co mají třeba vězni po propuštění, mají dluhy, takže tam je doprovodná služba, já jsem velmi vytížená, takže odkazuju na Centrum pro rodinu, je to vlastně služba pod městem Broumov a já je tam odkazuju, protože ta dluhová problematika má opravdu dlouhodobý charakter a není to hned vyřešený.“

„Tak většinou do těch věznic jedu když vím, že je větší počet propuštěných v tom samým roce a že i třeba on projeví zájem a vnesou ten požadavek, třeba u sociální pracovnice ve výkonu trestu, tak ona mě kontaktuje, zeptá se mě, jestli bych nemohla přijet a domluvíme termín kdy bych já mohla k nim přijet.

A v případě, že chce něco vědět něco třeba Úřad práce, tak pouze přes paragraf, mě musejí napsat písemnou žádost.“

6. Vrací propuštění jedinci po návratu z VTOS zpátky do města ve kterém žili a ke svým rodinám ?

„Pár se mi jich odstěhovalo, právě z tohoto hlediska: tady v Broumově nemám kam jít, koukají se na mě skrz prsty, pár jedinců se mi odstěhovalo, ale většinou se tak jako vrací a jdou hodně k rodičům, pokavať je to nižší věk a nebo teda až teda do Hradce Králové do noclehárny. A na dálku třeba spolupracuju s hradeckou noclehárnou nebo s azylovým domem a krokujem co dál. Zda ten jedinec chce být v Broumově nebo nechce.“

7. Pomáháte se sociálními kontakty a vztahy? Pokud rodina zůstane pohromadě i po dobu výkonu trestu jedince, s jakými problémy se potýká po návratu propuštěného? Dokáže jej přijmout zpátky mezi sebe?

„Většinou jo, většinou se vrací k rodině, většinou jo.

Určitě, ale je to hodně narušený..bud' to teda jsou tací, kteří na ně čekaj, není to nějaký dlouholetý trest třeba, ale v případě že to je dlouholetý odsouzený, tak vlastně opravdu ta návratnost do původní rodiny je velmi obtížná a většinou co já jsem měla..tedy nejsem tady dlouho jak říkám, jsem tady rok a půl, ale co mi propustili dlouholetého vězně, tak se sem ani nevrátil. Jo, přetrhal vazby veškerý a odjel úplně do jiného města.“

„Tak samozřejmě je to všechno na jejich dobrovolnosti, jo, pokavať chtějí, abych do toho zasahovala, tak samozřejmě jim pomůžu, jo, že třeba tu rodinu zkontaktuju, třeba před propuštěním, ale oni mě musí o to požádat, já jako kurátor nemůžu vynášet věci ani rodině, jo, kdyby za mnou přišla třeba maminka klienta, že je odsouzen a že potřebuje vědět kde je ve výkonu trestu, tak jim to nemůžu sdělit. Já až na souhlasu toho odsouzenýho můžu teprve dávat informace. To kurátorství je obecně pojem, ale když budeme konkrétně mluvit o výkonu trestu, tak to podléhá větší mlčenlivosti, je to tlak z ministerstva vnitra, je to tlak i z MPSV, opravdu je to taková ta propojenost a opravdu ta mlčenlivost je tam poměrně důležitá. A v případě, že chce něco vědět třeba Úřad práce, tak pouze přes paragraf, mě musejí napsat písemnou žádost.“

8. Myslíte si, že si klienti svou vinu uvědomují a umí přiznat chybu?

„V případě, že to není opakovaný delikvent, tak ano. V případě, že je to opakovaný delikvent, tak to tak berou, že to tak je.“

9. Přebírají iniciativu a snaží se řešit věci sami, nebo čekají, že věci vyřešíte za ně?

„Určitě, já za nima nepůjdu, samozřejmě doprovod jim jsem schopná zajistit, ale myslím si, že většinu to jsou schopní lidé.“

„...tak šel zase na úřad práce a chtěl mimořádnou pomoc, kde jim samozřejmě nesdělil, že ta postel mu byla umožněna, ale že nechtěl, takže na základě toho já jsem mu to zamítla. Protože ta postel splňovala účel, ale pánovi se nelíbila designově, jo takže třeba na tohle MOPku nedáváme, takže na tohle jsem mu tu mimořádnou postel zamítla. Protože možnost měl a účel splnila jako bez pochyby. Jo, takže občas jsou takoví lidi, který to zkouší, samozřejmě, že to zkouší, ale když je tady člověk dýl, tak se v tom umí trošku orientovat. Taky mi to dalo.“

10. Využívají klienti dávek sociální péče?

„No většinou to tak asi i bývá, že většinou jsou vypláceni hmotnou nouzí, jo, příspěvky na bydlení, doplatek na živobytí, a tak dále.. oni mají i ztracený návyky, pokavať je to pracovní, pokavať je to opravdu opakovaná delikvence, opakovaný výkon trestu, tak ty návyky tam nejsou a hodně se spoléhá na hmotnou nouzi. Jo, oni už vlastně vědí, jo, oni vědí že pokavať mají řádnou smlouvu samozřejmě, nebo musí být připsaní do smlouvy k někomu, aby dostali peníze a nebo pak jsou vedeny jako osoby bez přístřeší a pobírají to existenční minimum 3410 Kč, ale samozřejmě žádný město nechce nárůst vlastně osob bez přístřeší, jo, takže samozřejmě se to jako nouzovka dělá, ale je na ně vyvíjen tlak teda, aby teda svoji situaci začal řešit. Protože i kolegyně z úřadu práce se to špatně vykazuje. Špatně se to jakoby .. takhle vysoký nárůst osob bez přístřeší není a hlavně ti jedinci mají kde být. Jo, takže vlastně vždycky mají 3410Kč a stejně někde přibývají, takže se opravdu chce vědět kde jsou, s kým tam jsou, a tak dále. Takže v tom je taková jakoby větší problematika.

tak většinou opravdu spoléhají na tu hmotnou nouzi, pár jich bylo opravdu co tu situaci co chtěli změnit situaci a chtěli se změnit, u jednoho opakovaného delikventa, opakovaného vraceče se do vězení ten se opravdu snaží si najít tu práci ale ten naráží na výpis s trestního rejstříku a zase se to vrací, jakmile nám nevyjdou vstříc, tak začnou krádeže a je to koloběh, takže bohužel já mám obavy, aby se mě pán opět nevrátil do výkonu, ale zatím teď musím říct, že se drží, snažíme se nějakou práci sehnat, ale je to opravdu hodně.“

11. S jakými problémy se po svém návratu potýká propuštěný?

„Určitě, narážíme hodině i na to, když vlastně chce člověk pracovat z výkonu trestu, tak většinou chtějí výpis rejstříku.. co já vim, tak ho chtějí po Broumovsku určitě všude, možná že ten Merkur Toys, v Polici, tak tam ty úplně nechtějí, není požadavek výpis z rejstříku, ale oni mají i ztracený návyky..“

„...mají předsudky, ty lidi mají předsudky, zaměstnavatelé a bohužel v dnešní době si člověk může vybírat, koho si zaměstná..když přijde žena se záznamem v rejstříku trestů nebo žena bez záznamu, tak raději vezmou tu ženu bez záznamu samozřejmě..nezaměstnanost je velká a poptávka je malá..takže samozřejmě berou raději lidi bez záznamu v rejstříku trestů.“

„U jednoho opakovaného delikventa, opakovaného vraceče se do vězení ten se opravdu snaží si najít tu práci ale ten naráží na výpis s trestního rejstříku a zase se to vrací,

jakmile nám nevyjdou vstříc, tak začnou krádeže a je to koloběh, takže bohužel já mám obavy, aby se mě pán opět nevrátil do výkonu, ale zatím teď musím říct, že se drží, snažíme se nějakou práci sehnat, ale je to opravdu hodně.“

„...tak finanční věci určitě, ta problematika tam je, což souvisí zase s prací a i s bydlením a ono je to hodně propojené jo, ono když nejsou finance tak se těžko sežene byt, protože soukromí pronajímatelé nemovitostí chtějí kauci. A to prostě nemaj, běžný lidi z mojí klientely prostě nemaj..oni to snad chtějí dva nájmy ve výši kauce nebo až tři, takže to je 10 000 Kč, takže to je opět problém..“

12. Dokáží se podle Vás propuštění z VTOS zcela znovu začadit do společnosti?

„Pokud se jedná o člověka, který je poprvé ve VTOS, tak ano. Pokud se ale jedná o recidivisty, tam už to tak optimisticky nevidím. Samozřejmě záleží taky na rodině, jak ta se k tomu staví, jakou v nich má oporu, jestli se má kam vracet, protože jedinci, který se vrátí a nemá možnost ani bydlení ani práce, se bude vracet těžko..“

13. Která skupina lidí je schopna se znovu zapojit zpět do společnosti?

„...Pokud nemají kam jít, pokud nemají rodinu, která vlastně jim pomůže do toho startu, tak je to obtížný, protože kdybychom zažádali o městský byt, tak to trvá, než to projde bytovou komisí, , takže se může stát, že nám to trvá měsíc a půl až, než se to schválí a zda vůbec ten člověk ho dostane, ten byt, protože je důležitá bezdlužnost, jestli dluží vůči městu nebo nedluží, odpady, pokuty městské policie. No většinou to tak asi i bývá, že většinou jsou vypláceni hmotnou nouzí, jo, příspěvky na bydlení, doplatek na živobytí, a tak dále.“

14. Co by jim podle Vašeho názoru k tomu více pomohlo?

„...úplně nelíbí se mi tahleta situace, která tady je, v okolí Náchod není možnost, pro vězně starší 26 let je Dům na půl cesty v Náchodě, tam taky jsem pár těchletých mladších klientů poslala.. Azylák je pouze..Azylový dům je pouze Trutnov pro ženy, Náchod, ale s Náchodem se přiznám nemám dobré zkušenosti, tam většinou mě bylo sděleno, že mají plno. A nebo Hradec Králové.“

„Třeba teď se hodně řeší chození těch hlášenek, to je trochu v rozporu, protože pro mě ty hlášeny jsou stěžejní. Ta mě vždycky přijde, když je člověk brán do výkonu trestu ..a teď to poměrně přestalo chodit, z některých věznic úplně, někdy to pošlou, jiný věznic, někdy nepošlou, což je strašně špatně, protože já, jakožto kurát, je nemám jak

jinak kontaktovat. Teďka teda ještě existuje CEVO, což je centrální evidence výkonu trestu, tam lze z mé pozice kurátora informovat...to je přes interní poštu, kde jim píšu mail, kde jim píšu jméno, rok narození, rodné číslo a vznášim tam dotaz, jestli mi ten jmenovaný je odsouzený nebo nikoliv, kde je ve výkonu trestu atd. Což je takový trochu paradoxní, protože kolikrát nevím, jestli je ve výkonu trestu, nebo není.“

15. Jak často Vás klienti navštěvují? Souvisí to např. i s ročním obdobím?

„A většinou to tu tak máme, že třeba v zimním období začali víc páchat trestnou činnost, protože nemají třeba kam jít, takže aby tedy byly v zimních obdobích v teple, tak to se nám samozřejmě tak stává. A když je to třeba nějaký trest, kdy ten jedinec nemá trestní minulost, tak jsem se setkala s tím, že z toho byli teda špatní a ty se snaží tu situaci nějak řešit.“

„Tak propojenost úplně ne, samozřejmě že to jsou takový ty jména, který se nám hodně točí a že nikdy nežijí životem úplně, že nepáchají trestnou činnost, ale že se ta frekvence zvýší, třeba listopad, že to páchají častěji. Ale nejsou to lidi, kteří přes léto fungují sto procentně a pak to.“

16. Je podle Vašeho názoru výkon trestu odnětí svobody účinný a má smysl?

„No, tak doufám že je účinný..ta opakovanost u těch vězňů tam je z nějakýho důvodu, může to být hodně ruku v ruce s tím, že ty jedinci nemají kam jít, ale samozřejmě jsou tam i činy, který jsou agresivní, páchají ten horší typ trestu, takže samozřejmě buďme rádi, že výkon trestu existuje na jednu stranu. Určitě si myslím, že tam jsou lidi, kteří si to zaslouží a který byli nějakolikrát upozorňováni na to, že se nechovají tak jak by měli, v souladu se společností. Neříkám, občas tam jsou nějaký věci, co mi hlava nebere, ale myslím si, že buďme rádi, že ten výkon trestu funguje.“